

Ten geleide

Het is mij een genoegen en een voorrecht het verkiezingsprogramma van de SGP aan te mogen bieden. Het is op zich een wonder dat dit verkiezingsprogramma mag verschijnen. Want het wil beginselen onder uw aandacht brengen die in onze tijd en maatschappij steeds meer in de verdrinking komen. Als u in het kort wil weten wat de SGP voorstaat, dan is het dit: GOD REGEERT.

De overheid regeert bij de gratie Gods. Daarom is zij gebonden aan Gods Woord en Wet. God is de hoogste Wetgever. Hij moet geëerd, geprezen en gehoorzaamd worden door overheid en onderdaan. Wat betekent dat in de praktijk?

- * De overheid is geroepen de zuivere dienst van God te bevorderen (1e gebod)
- * De overheid is verplicht valse godsdienst te weren uit het openbare leven, ja alles wat zich tegen God en Zijn Woord verheft (2e gebod)
- * De overheid is geroepen Gods Naam te heiligen en het misbruik van Gods Naam strafbaar te stellen (3e gebod)
- * De overheid is geroepen Gods dag te heiligen en de heiliging te bevorderen en openbare ontheiliging tegen te gaan (4e gebod)
- * De overheid is geroepen het wettig gezag krachtig te handhaven (5e gebod)
- * De overheid is geroepen geweld en doodslag te weren en te straffen zonodig met de doodstraf (6e gebod)
- * De overheid is geroepen de openbare zedelijkheid te bevorderen en alles te weren en te straffen wat daarmee in strijd is (7e gebod)
- * De overheid dient het particuliere eigendom te beschermen en alle oneerlijkheid en diefstal tegen te gaan en te straffen (8e gebod)
- * De overheid dient alle leugenachtigheid en onwaarheid tegen te gaan en te straffen en het bevestigen van de waarheid zo nodig met de eed te eisen (9e gebod)
- * De overheid dient alles te weren uit het openbare leven wat de begeerte tot zonde kan prikkelen (10e gebod)

In het houden van Gods geboden is grote loon. Maar wie God verlaat heeft smart op smart te vrezen. Een regering die zich gebonden weet aan de allerhoogste Wetgever mag naar Zijn belofte rekenen op Zijn zegen. Maar wie God, de Allerhoogste versmaadt en veracht, wie Zijn Woord verwerpt, zal Zijn ont-

zettende toorn gewaar worden. Dat geldt ieder mens persoonlijk. Dat geldt ook iedere natie en elke overheid. Daarom willen we door middel van dit verkiezingsprogramma u oproepen tot gehoorzaamheid aan Gods Woord en Wet. Ja wij willen onze regering terugroepen tot God en Zijn Woord. Want we zijn daarvan zeer ver afgeweken. Geef ons dan uw stem zodat deze oproep nog krachtig en indringend mag klinken, tot eer van God, tot heil van onze natie.

Ds. D.J. Budding

Voorzitter van de Staatkundig Gereformeerde Partij

Op de drempel van een nieuwe eeuw

Geachte kiezer,

Zoals alle programma's staat ook het verkiezingsprogramma van de SGP vol met wensen en verlangens. U zou daardoor de indruk kunnen krijgen dat politici maar ontevreden mensen zijn die alleen oog hebben voor dingen die niet goed zijn.

Die indruk willen wij bij voorbaat wegnemen. Natuurlijk hebben wij onze zorgen over verkeerde ontwikkelingen en misstanden in de samenleving en in de politiek. Bovenal voelen we de nood dat velen in de samenleving niet meer leven volgens Gods heilzame geboden. "Wie God verlaat heeft smart op smart te vrezen" zegt de 32e Psalm in de Bijbel, en we zien het in onze samenleving. Maar laten we desondanks niet vergeten onze zegeningen te tellen.

We leven in een welvarend land, een land zonder (burger)oorlog, zonder honger, zonder dictatuur. Een land vol kerken waar we in vrijheid Gods Woord kunnen horen. Een land met een goed onderwijsstelsel, met een hoogwaardige gezondheidszorg. In de Bijbel lezen we dat we alle zegeningen uit Gods hand ontvangen en dat daarom ons leven moet staan in het teken van oprechte dankbaarheid. Dankbaarheid die zich uit in Woord houden, namelijk Gods Woord en Gods geboden. De dichter die de Tien Geboden heeft berijmd, vraagt of God hem daarvoor de kracht wil geven. Dankbaarheid uit zich ook in het loven van God. Roept de dichter van Psalm 103 het niet uit: "Looft de Heere, mijn ziel, en vergeet geen van Zijn weldaden."

Dit programma gaat over de jaren 1998 tot en met 2002. Een bijzondere periode: als we het beleven mogen, zullen we niet alleen een eeuwengrens overschrijden, maar ook die van een millennium. Dat nodigt uit tot bezinning. Een eeuw geleden stonden onze (voor)ouders voor de drempel van een nieuwe eeuw. De samenleving zag er toen heel anders uit. Denk alleen maar aan het vervoer. Slechts een enkele auto reed toen rond. Een rijke Nederlander had een fiets; die met twee gelijke wielen was net uitgevonden. De trekschuit werd meer en meer vervangen door de oprukkende spoorwegen. Snelwegen waren er niet, laat staan een elektronische snelweg. Soms kun je wel eens terug verlangen naar zo'n rustige tijd. Maar het was ook een tijd van armoede. In de veenkoloniën leefden arbeiders en hun gezinnen in plaggenhutten met nauwelijks voorzieningen. Er werd lang gewerkt voor weinig geld, waar grote gezinnen van moesten leven.

Het is onvoorstelbaar wat in één eeuw is veranderd; misschien wel meer dan in de 900 jaren die daaraan vooraf gingen.

Aan de vooravond van het jaar 2000 kijken we ook vooruit. Hoe zal de wereld er over 100 jaar uit zien, tenminste als deze wereld dan nog bestaat omdat de Heere Jezus nog niet is teruggekomen vanuit de hemel. Want als Hij komt - en Hij zal komen -

zal deze aarde, met haar zonden en zorgen, ophouden te bestaan en zal het Koninkrijk van God gestalte krijgen. Als we het over de toekomst hebben, zelfs al beslaat die maar vier jaar, zullen we altijd rekening moeten houden met deze realiteit.

Hoe zal de samenleving er over 100 jaar uitzien? Het is verleidelijk om een samenleving voor te stellen als een Paradijs, waarin mensen in welvaart, vrede en geluk samenleven in volkomen harmonie met de schepping. Een wereld zonder oorlog, zonder honger, zonder ziekte, zonder natuurrampen. Het is verleidelijk, juist omdat we weten dat het niet kan. Het kan niet omdat er zoveel kwaad in de wereld is, en de oorzaak daarvan de mens zelf is.

De mens zoekt niet het geluk van de ander, maar dat van zichzelf, desnoods ten koste van een ander. Zij die denken dat mensen van zichzelf goed zijn, worden daarin duidelijk teleurgesteld. De mens van 1900 is in wezen dezelfde als die van 2000 en 2100. Wat wel veranderd is, zijn de mogelijkheden die de mens heeft. In de afgelopen eeuw zijn er oorlogen gevoerd als nooit eerder en is het milieu erger vervuild dan ooit.

Als we vooruit kijken naar de 21ste eeuw, is dat enerzijds geboeid, anderzijds met zorg. Bij een aantal fundamentele ontwikkelingen willen wij de vinger leggen.

1. Met de secularisatie verdwijnen christelijke waarden en normen; welke komen daarvoor dan in de plaats?
2. Steeds meer probeert de mens het "leven" in eigen handen te krijgen. Eerbied voor en bescherming van het leven staan ter discussie.
3. De individualisering neemt steeds meer toe ten koste van de zorg voor elkaar.
4. Het milieu wordt, ondanks alle aandacht die ervoor is, onverminderd bedreigd.
5. Het economisch aspect krijgt een steeds grotere plaats in de samenleving, waardoor godsdienstige, maatschappelijke en culturele waarden worden weggedrukt.

Dwars door veel van deze ontwikkelingen loopt de internationalisering van de samenleving. Internationale contacten nemen toe. Het bedrijfsleven moet steeds meer concurreren met buitenlandse ondernemingen. Vervuiling van lucht en water stoort zich niet aan grenzen. Ontwikkelingen in wetenschap en techniek hebben wereldwijd hun invloed. Internationalisering is vaak onontkoombaar en maakt de speelruimte voor nationale politiek kleiner.

1. Waarden en normen

Meer dan 1000 jaar hebben christelijke waarden en normen onze samenleving in hoge mate beïnvloed. In de afgelopen decennia is dat veranderd. De rol van het christelijk geloof en van de kerk in de samenleving is sterk afgenomen. En daarmee de invloed daarvan op het waarden- en normenpatroon. Daarnaast zijn veel mensen naar Nederland gekomen die andere godsdiensten met

andere waarden en normen aanhangen.

De samenleving is op zoek naar nieuwe waarden en normen waardoor zij zich laat leiden. En dat weerspiegelt zich in de politiek. Hoewel in de heersende opvatting de overheid godsdienstloos is en alle godsdiensten gelijk behandelt, betekent dat niet dat de overheid normloos is. Aan iedere beslissing ligt een mening over wat goed en kwaad is, ten grondslag. Een vrije, liberale moraal "iedereen vrij zolang hij of zij anderen niet hindert", voert thans de boventoon. Een moraal die goed past bij een tijd van individualisering. Een moraal die het "paarse kabinet" kenmerkt. Duidelijk is dat te zien in de waardering van het huwelijk als unieke leefgemeenschap tussen man en vrouw waarbinnen kinderen. Vanuit de liberale opvatting is het ongehuwd samenwonen vrijwel gelijkgesteld met het huwelijk. En waarom zou een homoseksuele relatie achtergesteld worden? Ongetwijfeld komt de vraag nog: waarom wordt een relatie tussen een man en meerdere vrouwen of omgekeerd niet door de overheid erkend? Op grond waarvan zou de overheid de burgers daarin mogen belemmeren? "Op grond waarvan?", dat is inderdaad de vraag wanneer Bijbelse waarden en normen worden losgelaten. Dit "vrijheidsdenken" betekent uiteindelijk ook onverdraagzaamheid ten opzichte van hen die andere waarden en normen hanteren. Groen van Prinsterer heeft in zijn boek "Ongeloof en Revolutie" al voorzien dat "een staat die alle godsdiensten duldt zonder zelf enige godsdienst te hebben, eerbiediging eist van zijn voorschriften. En elke godsdienst die daar niet voor buigt, verbant zij; niet terwille van het geloof, maar omdat naar politieke maatstaven de opvattingen die niet stroken met die van de staat a-sociaal zijn."

Denk daarbij aan de anti-discriminatie-wetgeving, die naast goede elementen ook duidelijk intolerantie in zich heeft ten opzichte van instellingen die in het personeelsbeleid zich houden aan de normen van Gods Woord.

Een ander voorbeeld is de drang (dwang) om alleenstaande ouders, veelal moeders, aan betaalde arbeid te "helpen". Ook het bewust niet stellen van regels kan tot dwang leiden. Zo is de overheid steeds minder geneigd regels te stellen met betrekking tot de zondagsrust. De overheid is toch godsdienst-loos? Arbeid op zondag wordt daardoor steeds meer gewoon. Bedrijven en mensen die op zondag niet willen werken, lopen het risico uit de markt te worden gedrukt.

Welke waarden en normen moet een overheid hanteren? Het antwoord van de SGP is duidelijk. God Die de bron is van alle goed, heeft in Zijn Woord, de Bijbel, aangegeven wat goed is voor de mens en voor de samenleving. Die normen zijn in het kort neergelegd in de Tien Geboden, waarin God eist dat wij leven tot eer van Hem en daardoor ook tot heil van onze naaste. Jezus heeft deze geboden samengevat: "U zult de Heere Uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw verstand en met geheel uw kracht. Dit is het eerste en het grote gebod. En het tweede daaraan gelijk is: U zult uw naaste liefhebben als

uzelf". Dat Woord wensen wij te houden.

Wij als SGP willen de politiek, de samenleving, u, oproepen om deze woorden te horen en daarnaar terug te keren. Datzelfde Woord houdt ons voor dat de overheid als dienaressse Gods de dure roeping heeft al haar beleid te toetsen aan dat Woord en te verwerpen wat daaraan niet voldoet. God heeft beloofd dat Hij het houden van Zijn geboden zal zegenen. Op basis van deze woorden wil de SGP politiek handelen. In de politiek getuigen. Getuigen, van het verdriet dat wij ervaren wanneer wij merken dat steeds minder mensen de Bijbel lezen en daardoor de God van de Bijbel niet kennen. Getuigen, van de pijn die wij voelen als we zien hoe wij als Nederlandse samenleving, steeds verder van Gods geboden afwijken. Getuigen van Gods oordeel over de zonde, maar ook van heil en van genade voor een zondige samenleving die zich weer naar God toekeert.

Wellicht dat u zegt: "juist omdat de samenleving zo gesecculariseerd is, heeft zo'n opstelling geen zin en streeft de SGP een verouderd ideaal na." Dat wij als SGP een ideaal nastreven is zonneklaar; daarvoor zijn wij een politieke partij!

Dat de werkelijkheid zich steeds verder van dat ideaal verwijderd, maakt het voor SGP-politici niet gemakkelijker. Bij het nemen van beslissingen zullen steeds moeilijke afwegingen gemaakt moeten worden. Lang niet altijd is er de keus tussen goed en slecht. Veelal moet worden afgewogen wat meer of minder goed of slecht is. Maar op Bijbels-principiële punten - bijvoorbeeld bescherming van het leven en zondagsrust - kunnen wij als SGP nooit water bij de wijn doen.

Als we een nieuwe eeuw, een nieuw millennium ingaan, dan is dat "op hoop van zegen". En we kunnen die zegen alleen verwachten als wij als samenleving ons houden aan Gods Woord. Dat is een waarheid die voor alle tijden en alle mensen geldt en nooit veroudert.

2. Eerbied voor het leven

Het loslaten van het christelijk geloof heeft gevolgen voor de manier waarop mensen met het leven omgaan. Wanneer het leven niet meer wordt gezien als een gave van God, wordt het een "eigendom" van de mens zelf, die daarover vrij de beschikking denkt te hebben. Het leven moet (alsof het een produkt is) aan bepaalde normen voldoen, en als dat niet meer het geval is, dan kan het beter beëindigd worden. En daarin beslist de mens niet alleen voor zichzelf, maar ook voor anderen die zelf niet kunnen beslissen: ongeboren of pasgeboren kinderen, dementerende bejaarden, patiënten die in coma liggen.

In onze samenleving worden kinderen geaborteerd omdat zij een (ernstige) afwijking hebben. Hun leven heeft "onvoldoende kwaliteit". Maar wie heeft het recht om over de kwaliteit van het leven te oordelen, behalve de Schepper van het leven zelf? En dan kunnen wel eens heel andere maatstaven gelden; de kwaliteit van het leven van de snelle carriëremaker voor wie geldt en

roem de drijfveren zijn, zou wel eens minder kunnen zijn dan dat van een medeburger met een syndroom van Down of met een andere handicap. Nogmaals, wie zijn wij als mensen die over de kwaliteit van het leven van anderen oordelen? Zien wij niet hoe gemakkelijk daarbij grenzen steeds meer worden verlegd: abortus omdat de ouders een jongetje willen hebben in plaats van een meisje. Zelfs de minister van volksgezondheid kan daar in bepaalde situaties begrip voor opbrengen. Het is afschuwelijk! Een zogenoemde vrijheid mondt uit in het recht van de sterkste die de zwaksten uit de samenleving weert.

De medische wetenschap speelt een belangrijke stuwende en grensverleggende rol. Mensen kennen en kunnen steeds meer. In vitro fertilisatie is mogelijk. Oma's kunnen weer moeder worden. Dieren worden gekloond en de discussie over het klonen van mensen is opgestart. En voor ons idee staan we nog maar aan het begin van een lange en vooral gevaarlijke ontwikkeling. Zo'n ontwikkeling begint met de verandering in het denken van mensen: het leven is geen gave, maar een produkt, waarover wij naar ons goeddunken kunnen beschikken. Het is hard nodig dat de overheid hier heldere Bijbelse normen stelt en op de naleving ervan toeziet.

3. Individualisering - gemeenschap

"Ik doe waar ik zelf zin in heb", zegt een puber. "Ik moet mijzelf ontplooien", zegt een volwassene wat deftiger. De achtergrond van beide opmerkingen is veelal dezelfde en komt naar voren in het eerste woord: "Ik".

De individualisering neemt steeds meer toe. Samenlevingsverbanden worden lossler, de duur(zaamheid) van relaties neemt af. De positie van huwelijk en gezin staat onder druk. Zelf-ontplooiing staat centraal en verantwoordelijkheid en zorg voor de ander wordt afgeschoven naar de (anonieme) samenleving. Het wordt kouder en killer in de samenleving.

"U zult uw naaste liefhebben als uzelf!", zegt de Bijbel. Een samenleving is geen verzameling van allemaal "ikken" die voor zichzelf leven. Nee, ieder heeft een taak en een zorg voor een ander. De Bijbel is hierover duidelijk: "U zult uw naaste liefhebben als uzelf". De overheid moet de zorg die mensen toch nog voor elkaar hebben stimuleren en zich niet laten meeslepen in het proces van individualisering. Op mensen die voor elkaar willen zorgen, moet de samenleving zuinig zijn:

- man en vrouw voor elkaar: daarom heeft het huwelijk een unieke positie die door de overheid wordt erkend en beschermd;
- ouders ten opzichte van kinderen en omgekeerd: daarom stimuleert de overheid dat kinderen binnen het gezin worden verzorgd en opgevangen;
- vrijwilligers, die zich belangeloos inzetten voor anderen in de samenleving.

Schaalvergroting die zich op allerlei gebied voordoet (bij-

voorbeeld scholen, gemeentelijke herindeling) kan een aanslag zijn op het "gemeenschapsdenken". Het gevaar van meer anonimiteit, en minder (sociale) binding is aanwezig. Beleid gericht op schaalvergroting moet dan ook kritisch bezien - en zonodig herzien - worden.

Zorg voor elkaar is het tegenovergestelde van criminaliteit, waarin de rechten van anderen bruut worden geschonden. De overheid zal criminaliteit dan ook hard moeten aanpakken. Een groeiende individualisering en een toenemende criminaliteit staan niet los van elkaar. Gebroken gezinnen, ouders die zich nauwelijks met kinderen bemoeien, ouders die geen tijd hebben om kinderen waarden en normen door te geven, het maakt de bodem waarop criminaliteit opbloeit vruchtbaarder. De aanpak van criminaliteit begint niet bij een strenger strafrecht; dat is het sluitstuk. Daarvoor ligt nog een lange weg waarin ouders, scholen, de buurt, de kerk, maatschappelijke instellingen, en ook de overheid via haar sociaal beleid, een taak en verantwoordelijkheid hebben om vooral jongeren op het rechte pad te houden.

4. Het milieu

Nog steeds wordt de aarde op grote schaal vervuild. Gelukkig komt daar de laatste jaren steeds meer aandacht voor. Met name op onze welvarende Westerse samenleving ligt een grote verantwoordelijkheid. Een verantwoordelijkheid ten opzichte van God die ons een goede aarde gegeven heeft met de opdracht haar te bouwen en te bewaren. Bouwen hebben wij goed gekund, bewaren helaas veel minder. En uit die verantwoordelijkheid ten opzichte van God vloeit die ten opzichte van onze medemens. Een verantwoordelijkheid ten opzichte van onze kinderen en kleinkinderen. Ook zij moeten van frisse lucht, van de rijkdom aan planten en dieren kunnen genieten.

Een verantwoordelijkheid ten opzichte van de medemens op aarde. Stel dat de meer dan 5 miljard mensen op aarde op dezelfde wijze zouden leven als wij in het rijke Westen? De wereld zou onbewoonbaar worden en de natuurlijke rijkdommen snel uitgeput zijn. Het milieu-vraagstuk dwingt ons ertoe kritisch naar onze eigen levensstijl te kijken. Duurzaamheid zal daarin een steeds grotere plaats moeten innemen. Ook het Woord dat wij willen houden, spoort aan tot matigheid in het gebruik van hetgeen de aarde biedt.

Nu is het milieu-vraagstuk voor een deel een internationaal vraagstuk. Nederland zal binnen de grenzen van wat mogelijk is op nationaal niveau een goede inspanning moeten leveren. Op internationaal niveau zal Nederland vooral moeten streven naar goede internationale milieu-normen en aandringen op een zorgvuldige naleving daarvan.

5. Economie is niet alles

De economie wordt een steeds meer overheersende factor in de samenleving. Met meer markt moet meer welvaart worden gecreëerd. Aan die ontwikkeling is haast niet te ontkomen door de

toenemende internationalisering van het bedrijfsleven. Wereldwijd beconcurreren bedrijven elkaar, terwijl het moeilijk is wereldwijd regels te maken waaraan bedrijven zich hebben te houden. Het gevaar is niet denkbeeldig dat allerlei belangen ondergeschikt gemaakt worden aan het economisch belang en dat de samenleving op lange termijn verwordt tot een 7x24 uurs-economie.

Met name vanuit het bedrijfsleven wordt druk uitgeoefend om soepeler om te gaan met regels die de bedrijfs- en de arbeidstijd beperken. Want een bedrijf moet winst maken. En de concurrentie met de lage-lonen landen wordt steeds groter.

De SGP wil uiteraard een gezond bedrijfsleven, maar dat zal wel moeten functioneren binnen bepaalde regels. Regels die ervoor zorgen dat een normaal en verantwoord sociaal leven mogelijk is. Eén van die regels is dat in ieder geval op zondag het werk beperkt blijft tot wat echt noodzakelijk is. Werk in verpleging en verzorging is daarvan een duidelijk voorbeeld. De overheid moet er naar streven dat deze regels ook in Europees en internationaal verband erkend worden. Immers naarmate de economie internationaler wordt, zullen internationaal regels de "ongebondenheid" van de markt moeten beteugelen.

De "markt" heeft succes; het bedrijfsleven floreert. Als gevolg zien we dan ook dat "marktwerking" ook in andere sectoren wordt aangeprezen als wondermiddel voor kostenbesparing en doelmatigheid. Voorbeelden daarvan zijn de gezondheidszorg, de sociale zekerheid, en delen van het onderwijs. Naar onze mening is de markt niet geschikt voor iedere sector. In de samenleving zijn ook bepaalde taken juist aan de zorg van de overheid toevertrouwd omdat ze te waardevol zijn om te worden overgelaten aan de wetten van vraag en aanbod. Zo gaat het in de gezondheidszorg en het onderwijs niet in de eerste plaats om producten, maar om mensen. Mensen die bovendien in veel gevallen vanwege leeftijd of gezondheid geen vrije keus hebben om te kopen. Meer markt in heel de samenleving kan de tegenstelling tussen rijk en arm, gezond en ziek, aanscherpen. En dat is een ongewenste ontwikkeling, waar de SGP zich tegen zal verzetten.

Kiezer, bovenstaande vijf thema's zullen de komende jaren belangrijk zijn in de samenleving en in de politiek. Daarom willen wij die in deze inleidende brief extra aandacht geven. Met "Woord houden" kunnen wij geen ideale samenleving opbouwen. Ook zijn wij ons maar al te zeer bewust van de beperkte middelen die de overheid heeft in het sturen van een samenleving. Wie een samenleving wil veranderen, zal ten diepste mensen moeten veranderen. En dat kan een overheid niet. Dat kunnen mensen niet. Uiteindelijk doet God dat door de prediking van het Evangelie. Wie een betere samenleving wil, willen wij in de eerste plaats verwijzen naar Gods Woord, de Bijbel, en naar de kerk. Wanneer wij ons allen laten leiden en inspireren door Gods Woord, dat Woord en de daarin gegeven geboden houden, zal de samenleving veranderen ten goede. Die eis geldt ons allen, wie we ook zijn, wat we ook geloven,

naar welke kerk we ook gaan, of niet (meer). Verandering, vernieuwing, bekering, wederkeer; daar gaat het om. En wat de ideale samenleving betreft, laten wij oprecht gelovig verlangen naar de wederkomst van Jezus Christus, onze Heere.

Besturen met beleid

Geachte kiezer,

Nederland is een rechtsstaat en daar mogen wij dankbaar voor zijn. Regels komen daarin op een democratische wijze tot stand. Er is een politie die toezicht houdt op de naleving ervan en een rechter die onafhankelijk oordeelt. Het kan ook anders. Er zijn landen waar anarchie en chaos heerst of waar een harde dictatuur de bevolking haar rechten ontnemt. Daarmee worden niet alleen rechten van burgers geschonden. De overheid is "dienaressse Gods" en ook ten opzichte van God zal de overheid zich moeten verantwoorden.

Naast dankbaarheid past ook een opbouwend-kritische houding, juist omdat de rechtsstaat zo belangrijk is. Toenemende criminaliteit en te weinig effectief toezicht zijn gevaren. Wetten en regels moeten helder zijn en een herkenbaar doel dienen. Haastig opgestelde en ingevoerde regelgeving is niet zelden slordig. Ambtelijke molens moeten sneller malen en procedures (bijvoorbeeld voor subsidies en vergunningen) moeten doorzichtiger worden. Zorg voor de kwaliteit van het overheidspersoneel is belangrijk.

Niet alleen moet zij kwalitatief goed werk leveren, maar zij moet ook immuun zijn voor corruptie en omkoping. Een overheid moet woord houden. De SGP wil dan ook blijven waken voor een goede en betrouwbare overheid.

Nederland is meer dan een democratische rechtsstaat. Nederland is ook een constitutionele monarchie met als staatshoofd onze koningin Beatrix. Een gerespecteerd en vakkundig vorstin die, overigens net als andere leden van ons koningshuis, weet wat onder de bevolking leeft, en daarom een samenbindende functie heeft voor heel de samenleving. We mogen dankbaar zijn voor ons koningshuis.

Staatkundige vernieuwing

Kiezer, bij leven en welzijn op 6 mei zult u uw stem uitbrengen bij de Tweede Kamerverkiezingen. Het gekozen parlement controleert de regering, die het vertrouwen van het parlement moet hebben. Parlement en regering vormen samen de wetgevende macht. Dit parlementair stelsel werkt misschien niet optimaal, maar zeker niet slecht. Aan grootse plannen voor staatkundige vernieuwing hebben wij daarom geen behoefte.

In onze visie is bijvoorbeeld invoering van een wetgevingsreferendum, waardoor burgers een door het parlement aanvaarde wet alsnog kunnen verwerpen, ongewenst; het is de bijl aan de wortels van ons parlementair stelsel. Ook een wijziging van ons kiesstelsel, waarbij het kleinere partijen moeilijker wordt gemaakt, staat haaks op de gedachte dat het parlement de samenleving vertegenwoordigt. En aan discussies over de wenselijkheid van gekozen burgemeesters en commissarissen van de

Koningin hebben wij geen behoefte.

De Grondwet is de basis van ons staatkundige bestel. Het moet een stevige basis zijn: met Grondwetswijzigingen moet terughoudend worden omgegaan. Ook de procedure om de Grondwet te veranderen moet niet worden vergemakkelijkt. Wel willen wij in de Grondwet de belijdenis opnemen dat de overheid regeert bij de gratie Gods. In heel haar handelen dient de overheid te beseffen dat ze, zoals de Bijbel het zegt, "dienaressen van God" is.

Wij zijn ook voorstanders van de mogelijkheid om wetten door de rechter te laten toetsen aan de Grondwet. Nu is dat niet mogelijk, terwijl achter de grondwettelijkheid van bepaalde wetten best wel eens een vraagteken gezet kan worden.

Bestuurlijke organisatie

Nederland kent al meer dan 150 jaar een bestuur op drie niveaus: rijk, provincies en gemeenten, en er is geen reden om daar wijzigingen in aan te brengen; in de taakverdeling tussen deze bestuurslagen kan echter wel een en ander veranderen.

De SGP is een warm voorstander van een bestuur zo dicht mogelijk bij de burger: dus bij de gemeente. Overdracht van taken moet wel gepaard gaan met overheveling van toereikende financiële middelen; dat voorkomt een minder goede uitvoering van die taken, dan wel een verdere verhoging van de toch al hoge lokale lasten voor de burger.

Een bestuur zo dicht mogelijk bij de burger betekent ook dat de SGP een tegenstander is van de golf van gemeentelijke herindelungen die over Nederland spoelt. Niet is aangetoond dat kleine gemeenten slechter functioneren dan grote. Bovendien kan een kleinere gemeente veel beter de functie van gemeenschap vervullen dan een grote.

Wanneer bepaalde taken het niveau van de gemeente overstijgen, komt de provincie in beeld. Een versterking van de positie van de provincie is wenselijk en maakt het vervolgens instellen van stadsprovincies of andere regionale bestuursorganen overbodig. Samenwerking tussen de verschillende bestuurslagen kan uiteraard nuttig en nodig zijn. Een tijdelijke projectorganisatie biedt daarvoor goede mogelijkheden.

Vreemdelingen in Nederland

Nederland is dichtbevolkt, maar Nederland is niet vol. Daarom is er plaats voor allen die daadwerkelijk aan vervolging bloot staan. De procedure tot toelating moet snel en zorgvuldig zijn.

De SGP streeft naar het volgende.

- a. Vreemdelingen die illegaal in Nederland verblijven, worden metterdaad Nederland uitgezet. Indien dit niet direct mogelijk is, wordt hun aanwezigheid in Nederland gecontroleerd.
- b. Er dienen, zoveel mogelijk in Europees verband, sancties

- te worden getroffen tegen landen die weigeren uitgewezen onderdanen terug te nemen.
- c. Remigratie van vreemdelingen naar hun land van herkomst wordt bevorderd.
 - d. De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de vreemdelingendiensten moeten worden versterkt.

De komst van vreemdelingen maakt Nederland steeds kleurrijker. Maar we mogen de ogen niet sluiten voor de problemen die hieruit kunnen ontstaan. Onze visie op "medelanders in Nederland" is in hoofdlijnen als volgt.

1. Uitingen van racisme, anti-semitisme en vreemdelingenhaat moeten met kracht bestreden worden. Zij druisen immers in tegen het uitgangspunt dat alle mensen als schepsel van God gelijkwaardig zijn. Het kan daarbij gaan om extreem-Nederlandse groepen die oproepen tot haat tegen vreemdelingen maar ook om extreem-Islamitische groepen die in het openbaar "dood aan Israël" wensen of extreem-nationalistische groepen binnen etnische minderheden. Demonstraties van deze groepen worden verboden en hun activiteiten dienen nauwlettend door politie en justitie te worden gevolgd.

2. Het woord "multiculturele samenleving" klinkt mooi, maar is verhullend en kan onjuist gebruikt worden. Indien ermee bedoeld wordt dat feitelijk steeds meer mensen met een andere cultuur hier wonen, dan is dat juist. Wanneer ermee bedoeld wordt dat in Nederland alle culturen gelijk behandeld moeten worden, dan is dat onjuist. Een vreemdeling die zich in Nederland vestigt, zal zich voor een belangrijk deel aan de Nederlandse samenleving moeten aanpassen. Met name kinderen van "niet-geïntegreerde" allochtonen laten zien tot welke problemen het leidt wanneer zij in twee gescheiden culturen (binnenshuis - buitenshuis) moeten leven. Het stichten van Islamitische scholen is niet bevorderlijk voor integratie in de Nederlandse samenleving.

3. De SGP is een christelijke partij (streeft er in ieder geval naar dat te zijn) die haar uitgangspunten heeft in de Bijbel. Wanneer het gaat om waarden en normen in de samenleving, dan dienen die gebaseerd te zijn op het Woord van God. Als SGP zijn we daarom zuinig op de christelijke aspecten die de Nederlandse samenleving kent (bijvoorbeeld de aparte plaats van de zondag): die aspecten mogen niet verloren gaan; niet in een liberaal-humanistische samenleving, niet in een multi-culturele samenleving. Er mag geen misverstand over bestaan: voor de wet is iedere inwoner van Nederland gelijk. Maar wanneer het gaat om de inhoud van de wet dan is niet dat wat de Koran, Boeddha, Marx of Kant zegt richtinggevend, maar wat de Bijbel zegt. De overheid draagt derhalve niet - via subsidiëring of anderszins - bij aan de verbreiding van niet-christelijke godsdiensten.

4. Etnische minderheden hebben een achterstand wat betreft opleiding en arbeidsmarkt. Zoals al gezegd zullen zowel discriminatie als onwil tot aanpassing bestreden moeten

worden. Met name via het onderwijs zal de positie van etnische minderheden in Nederland moeten verbeteren. Niet alleen de overheid, maar vooral de etnische minderheden zelf en hun organisaties hebben hier een verantwoordelijkheid.

5. Het verkrijgen van een dubbele nationaliteit (dus de Nederlandse naast die van het land van oorsprong) past niet in het streven naar integratie in de Nederlandse samenleving. Van naturalisatie kan pas sprake zijn als aantoonbaar inburgering in de Nederlandse samenleving heeft plaats gehad.

Criminaliteit

Een krachtige bestrijding van criminaliteit en geweld is nodig. We leven in een maatschappij waarin geweld toeneemt. In onder andere Amsterdam, Tilburg, Leeuwarden vielen dodelijke slachtoffers van zinloos straatgeweld. Burgers voelen zich daardoor onveilig. Veel ouderen en vrouwen durven 's avonds niet meer over straat. De SGP vindt dit onaanvaardbaar. Een krachtige aanpak door politie en justitie is hard nodig. Dat geldt voor de zware criminaliteit, maar evenzeer voor de zogenaamde kleine criminaliteit. Immers hoeveel narigheid, angst en ergernis geeft niet een bedreiging, een ingegooide ruit, een gestolen fiets? Maar criminaliteit is niet alleen door "orde en tucht" te beteugelen.

Er zijn veel raakvlakken met sociaal beleid: werk is een goed middel tegen misdaad. Maar bovenal kijken wij naar u als burger. Overdracht van waarden en normen gebeurt vooral via ouders op hun kinderen. Welk voorbeeld geven zij? Hebben zij nog duidelijke normen die zij overdragen? Hebben zij voldoende tijd voor hun kinderen? Weten ouders wat hun kinderen lezen, wat ze zien, welke (computer)spelletjes ze spelen? Als ouders geen waarden en normen overdragen aan hun kinderen, is bestrijding van criminaliteit door de overheid niet meer dan water dragen naar de zee, dweilen met de kraan open!

Handhaving van recht en orde en voorkoming van geweld is de kerntaak van de overheid. De overheid zal dan ook de nodige maatregelen moeten nemen.

- a. Een krachtige bestrijding van het drug-gebruik, wat een belangrijke bron is van criminaliteit. Daarom wordt de handel in en het gebruik van softdrugs (laat staan harddrugs) niet gelegaliseerd en evenmin gedoogd. Gemeenten moeten de mogelijkheid hebben om vestiging van coffee-shops tegen te gaan. Bestaande coffeeshops worden gesloten.
- b. Druggebruik in de gevangenis en het huis van bewaring wordt niet toegestaan of gedoogd. Bezoekers moeten strenger worden gecontroleerd op bezit van drugs. Onder medische begeleiding worden gevangenen gedwongen tot afkicken.
- c. Naast druggebruik is alcoholgebruik een belangrijke bron van overlast en geweld. Overmatig gebruik moet daarom streng worden tegengegaan. Houders van horecagelegenheden worden mede aansprakelijk gesteld voor wangedrag van hun bezoekers indien blijkt dat overmatig drankgebruik een belangrijke oorzaak daarvan is.

- d. Alternatieve straffen worden alleen gegeven met gelijk tijdige oplegging van een voorwaardelijke gevangenis straf.
- e. Criminaliteit onder (allochtone) jongeren is een probleem. Een strenge aanpak, waarbij ook de ouders betrokken worden, is op zijn plaats. Gestimuleerd wordt dat de politie op scholen voorlichting geeft.
- f. Aan de heenzending van verdachten of het niet direct plaatsen van veroordeelden in een gevangenis komt een einde door een efficiënter gebruik van cellen, door uitbreiding van het aantal cellen en door voortgang met experimenten met alternatieve uitvoeringen van straf als elektronisch huisarrest.
- g. De overheid draagt er zorg voor dat in gevangenissen en huizen van bewaring er voldoende christelijke pastorale zorg aanwezig is.
- h. Het aantal TBS-plaatsen wordt uitgebreid.
- i. De overheid treft maatregelen die de inpassing in de samenleving van ex-gevangenen bevorderen, zoals herscholings- en werkervaringsprojecten.
- j. Fraude-bestrijding wordt krachtig aangepakt in nauwe samenwerking tussen het Openbaar Ministerie, en andere betrokken instanties zoals de belastingdienst en uitkeringsinstanties, enz.
- k. In de (Grond)wet behoort weer de mogelijkheid te worden opgenomen dat bij levensdelicten, en onder duidelijk omschreven en strenge voorwaarden, de doodstraf kan worden toegepast.

Zedelijkheid

Als u bij een bushalte staat te wachten, zult u zich misschien af en toe wel eens ergeren. Open en bloot wordt door reclame een beroep gedaan op erotische gevoelens van mensen. Ook bijbelse verhalen en de christelijke godsdienst worden regelmatig misbruikt. Het zijn signalen van een uitgeholde moraal, van een verloedering van de samenleving. Tegelijk tekent het de dubbelzinnigheid in de samenleving zelf: aandacht voor seksueel misbruik is terecht toegenomen, maar tegelijk moet alles kunnen (worden gezien). Alsof er geen verband is tussen wat mensen zien en doen. De SGP wil hier een krachtig beleid van de overheid.

- a. Prostitutie en pornografie - in het bijzonder wanneer het om kinderen gaat - wordt krachtig aangepakt. Het bordeelverbod wordt niet opgeheven.
- b. Het bezit van kinderporno wordt strafbaar gesteld, evenals het gebruik maken van kinderprostitutie in andere landen.
- c. Aanstootgevende reclame (godsdienstige gevoelens kwetsend, gewelddadig, discriminerend, bloot) wordt strenger aangepakt. De Reclame Code Commissie (RCC) krijgt een wettelijke status, hanteert aangescherpte regels en kan boetes en maatregelen opleggen, zoals de verplichting om na een veroordeling een nieuwe reclame vooraf aan de RCC ter beoordeling voor te leggen. Gemeentebesturen krijgen

de bevoegdheid om aanstootgevende reclame in hun gemeente te weren.

- d. Seks-advertenties, seks-programma's in de media en commerciële erotische telefoonlijnen worden verboden.

Politie

Om de taak van de openbare orde en de openbare veiligheid goed te kunnen uitvoeren, zijn voldoende mensen en middelen nodig. De uitvoering van die taak is de laatste jaren aan slijtage onderhevig. Daarom pleit de SGP voor het volgende:

- Meer "blauw" op straat. De SGP denkt daarbij aan ten minste 8000 agenten;
- Met name op het platteland moet de inzetbaarheid van de politie, ook 's avonds en 's nachts sterk verbeterd worden. Ook de aanrijtijden dienen verlaagd te worden;
- Er komen meer toezichthouders, eventueel via gesubsidieerde arbeid. De politie houdt echter wel de regiefunctie;
- Het "lik-op-stuk- beleid" wordt verder uitgebreid, onder andere door betere en verdere toepassing van de zogenoemde "AU-afhandeling" (aanhouden en uitreiken: de verdachte krijgt op het politiebureau direct een dagvaarding en/of transactie).

Niet alleen in Nederland maar ook wat betreft de Nederlandse Antillen en Aruba blijft Nederland zich onverminderd inzetten voor de handhaving en versterking van de rechtsstaat en voor een deugdelijk openbaar bestuur. De strijd tegen de criminaliteit (drugshandel, witwassen crimineel geld) heeft een hoge prioriteit.

Organisatie van Politie en Justitie

Voor de veiligheid van de burger is het nodig dat de politie, het openbaar ministerie en de rechterlijke macht goed functioneren.

Wat wij nastreven is dat:

- a. de politie weer veel meer in de gemeente verankerd wordt. Bij de regionalisering van de politie is die verankering teveel verloren gegaan. De democratische controle die daarmee eveneens verloren is gegaan, zal weer hersteld moeten worden. Iedere woonkern moet ten minste beschikken over een eigen politiepost. Mede daardoor kan de politie meer nadruk leggen op gebiedsgebonden zorg in wijken en buurten. De lokale aanwezigheid dient te worden versterkt door een nadrukkelijke inzet van de vrijwillige politie. Deze moet dan ook krachtig worden bevorderd;
- b. het openbaar ministerie op afstand van de minister van Justitie, en daarmee van de politiek, blijft opereren;
- c. er weer speciale eenheden voor de jeugd-, zeden- en veld politie komen;
- d. het belang van de vrijwillige brandweer en de vrijwillige politie gewaarborgd blijft, ook bij een verdere professionalisering. De positie van de vrijwillige politie wordt vastgelegd in de wet.

Kiezer,

Zolang er mensen zijn, is er veel scheef en krom, en weinig recht. Dat scheve en kromme kan alleen weer recht worden als mensen zelf veranderen, radicaal veranderen. Dat doet God zelf door zijn Woord, de bron van waarden en normen, en door Zijn Geest. Laten we daarom de Bijbel weer lezen en dat Woord houden.

Veel mensen, veel wensen en weinig ruimte

Geachte kiezer,

In Nederland wonen veel mensen op een klein grondgebied. Daarop moet ruimte zijn voor huizen, kantoren, industrie, wegen, dijken, land- en tuinbouw, recreatie, enz. Moeilijke keuzes op het gebied van de ruimtelijke ordening zijn onvermijdelijk. Keuzes waarin alle wensen van burgers niet voor 100% gehonoreerd kunnen worden. Daar is er gewoon de ruimte niet voor.

Ruimtelijke ordening

De komende jaren zal op een aantal belangrijke vragen een antwoord gegeven moeten worden. Bij die beantwoording speelt mee hoe we tegen de economie aankijken en welke waarde we hechten aan natuur en milieu. Het is daarbij de vraag of het voor Nederland als klein en dichtbevolkt land, wenselijk is om zoveel waarde te hechten aan het idee van "Nederland distributieland" wanneer dat een sterke groei met zich meebrengt van weg- en luchtvervoer. Die sterke twijfel vindt zijn weerslag in het antwoord op onderstaande vragen.

1. Is een tweede nationale luchthaven wenselijk? Ons antwoord is "nee". Een verdere uitbreiding van Schiphol met een zesde baan is ook ongewenst. Een "dependance" van Schiphol - eventueel in een verdere toekomst Schiphol als geheel - in de Noordzee is bespreekbaar.
2. Moet de tweede Maasvlakte er komen? Voor de SGP is de noodzaak daarvan niet overtuigend aangetoond. Met name extra milieu- en transportproblemen wegen voor ons zwaar.
3. Is een kustlocatie in de Noordzee wenselijk? Ons antwoord is in beginsel positief. Dit biedt extra ruimte voor woningbouw, recreatie en schone bedrijven. Wel is vooraf nader onderzoek naar de effecten voor de kustlijn nodig.
4. Moet het Markermeer worden ingepolderd? Ons antwoord is: "liever niet". Mocht het echt noodzakelijk zijn, dan alleen op beperkte schaal en met behoud van de waarde ervan voor natuur en waterhuishouding.
5. Wordt het Groene Hart van de Randstad verder bebouwd? Ons antwoord is "zo min mogelijk". Gemeenten mogen slechts beperkt groeien, met name voor de opvang van de plaatselijke bevolking. Noodzakelijke extra bouw vindt beperkt plaats in de stedelijke ring rond het Groene Hart.

Tegen de Betuwelijn heeft de SGP zich verzet; op zich zijn wij een voorstander van vervoer over spoor, maar juist deze lijn is naar onze stellige verwachting onnodig, onrendabel en een aantasting van het landschap. Eerst zou ook de binnenvaart nog verder moeten en kunnen worden benut. Als, gezien de gevallen beslissing en genomen voorbereidingen, de aanleg onontkoombaar is, willen wij wel dat met gebruik van de meest moderne technieken de lijn zoveel mogelijk ondergronds wordt aangelegd.

Bij de keus voor plaatsen van woningbouw en vestiging van bedrijven moeten "groene gebieden" zoveel mogelijk behouden blijven. Deze zogenaamde "geconcentreerde spreiding" betekent vooral een uitbreiding van de middelgrote steden in Nederland. Omdat Nederland steeds dichter bebouwd raakt, zullen de mogelijkheden van ondergronds bouwen meer moeten worden benut. We denken daarbij onder andere aan metrolijnen, logistieke verbindingen, vergadercentra, winkelcentra en parkeergelegenheid. Er moet zo spoedig mogelijk wetgeving tot stand worden gebracht die de eigendomsverhouding met betrekking tot de ondergrond regelt.

Velen van u zijn tevreden over hun woonomgeving. Maar misschien zegt u "Ik beslist niet!". De kans is dan groot dat u of in een kleine plaats op het platteland woont, of juist in een van de grote steden. Als u in een landelijk gebied woont, zult u wellicht merken dat het niveau van voorzieningen terugloopt: winkels en scholen verdwijnen, het Openbaar Vervoer wordt minder. Wij vinden dat het platteland leefbaar en bereikbaar moet blijven. De overheid heeft daarin een stimulerende taak.

Minstens zoveel zorgen hebben wij over achterstandswijken in de grote steden: werkloosheid, (drugs)verslaving, criminaliteit, slechte woningen, weinig groen en weinig speelmogelijkheden. Het gevaar bestaat dat deze wijken verloederen tot ghetto's. Dat willen wij beslist voorkomen. Een gecombineerde aanpak is nodig: renovatie van woningen, werkgelegenheidsprojecten, meer toezicht door politie en toezichthouders. Sommige wijken zullen volledig herbouwd moeten worden met meer groen, en meer variatie in grootte en prijs van woningen.

Huisvesting

"Oost, west, thuis best", het gezegde geeft aan hoe belangrijk het is om woonruimte te hebben waar men zich thuis voelt. De laatste jaren wordt het echter steeds moeilijker om aan geschikte huisvesting te komen. De prijzen rijzen de laatste jaren de pan uit. Vooral als u voor het eerst een huis wilt kopen (of huren) is dat een probleem. Ook als u een groot gezin hebt, kan betaalbare huisvesting moeilijk zijn.

Daarom willen wij het volgende:

- Er moeten voldoende betaalbare huur- en koopwoningen zijn. Bestaande leegstand wordt tegengegaan door vervanging door betere woningen;
- Het instrument van de huursubsidie blijft bestaan om de huren betaalbaar te houden. Het eigen woningbezit in de sociale sector wordt bevorderd.

Verkeer

Dat Nederland dichtbevolkt is, merken we ook op de weg. Misschien zit u elke werkdag in de trein en ziet u de file naast u op de snelweg voorbij glijden. U denkt "leve het Openbaar Vervoer" en u hebt gelijk. De auto is een nuttig vervoermiddel, maar tegelijk een bron van vervuiling. Files kosten tijd en geld en leveren ergernis op. De SGP zet zich daarom in voor:

- aanmoediging van het gebruik van fiets (dan vervuult u niets) en Openbaar Vervoer (OV);
- ontmoediging van het gebruik van auto en vliegtuig.

Als u fietser bent, kunt u het volgende van ons verwachten:

- meer en betere fietspaden;
- meer voorzieningen bij treinstations en bushaltes, zoals stallingen en huurfietsen;
- een gunstige fiscale regeling voor werknemers en werkgevers voor fietsgebruik in woon-werkverkeer.

Om de concurrentie met de auto beter aan te kunnen, moet de kwaliteit van het OV verder verbeterd worden en de overheid zal daarvoor nog een extra impuls moeten geven.

- Het OV heeft een belangrijke maatschappelijke functie. Met meer marktwerking en concurrentie wordt terughoudend omgegaan en wordt alleen toegestaan als duidelijk is dat zij bijdraagt aan een betere dienstverlening. Bovendien dient de maatschappelijke functie van het openbaar vervoer te worden gewaarborgd. Daarom zal de overheid regels moeten stellen die voorkomen dat particuliere bedrijven de beste OV-lijnen gaan gebruiken en niet bijdragen aan de minder rendabele lijnen.
- De Zuiderzee-spoorlijn Amsterdam-Groningen-Hamburg wordt aangelegd en kan als Hogesnelheidslijn gebruikt worden.
- Hogesnelheidslijnen worden zoveel mogelijk over of naast bestaande sporen en/of snelwegen aangelegd.
- Voor de minder dichtbevolkte gebieden houdt de overheid een zorgplicht voor (kleinschalige) OV-voorzieningen (groeps- of beltaxi's).
- Tussen de grote(re) steden in de Randstad komt een hoogwaardige OV-netwerk voor sneltram/metro.
- De (trein)taxi-service wordt uitgebreid.

Het autogebruik willen wij daarentegen afremmen door:

- afschaffing van het reiskostenforfait voor het woonwerkverkeer per auto binnen vier jaar;
- zwaardere belasting van de (lease-)auto van de zaak;
- vervanging van (een deel van) de accijns op brandstof en de motorrijtuigenbelasting vervangen door een belasting per gereden kilometer, zodra dit technisch uitvoerbaar is;
- stimulering van onderzoek naar en de toepassing van milieuvriendelijke "brandstof"(alcohol, water, elektriciteit) en super-zuinige auto's. Milieu-vriendelijke auto's worden gesubsidieerd;
- beperking van de maximumsnelheid op autosnelwegen in de stedelijke gebieden tot 90 km en op de overige snelwegen tot 100 km;
- het bestaande wegennet moet beter worden benut. Daarvoor worden maatregelen genomen die een betere doorstroming bevorderen, zoals een inhaalverbod van vrachtwagens op bepaalde wegen en tijden en het gebruik van de vluchtstrook tijdens de spits.

Misschien dat een automobilist een stapje terug moet doen; het

resultaat zal echter een schoner en minder druk verkeer zijn, waardoor u minder stil staat als u rijdt.

Steeds meer burgers vliegen voor zakelijke of privé-doeleinden. Het vliegverkeer is echter een belangrijke milieu-vervuiler. Daarom willen wij de milieu-kosten in de vliegprijs doorberekenen door in internationaal verband een heffing op kerosine en BTW op vliegtickets in te voeren. Tegelijk willen wij dat de hoge snelheids(spoor)lijnen in Europa een aantrekkelijk alternatief gaan vormen voor de korte vliegroutes. Bovendien moet (onderzoek naar) het gebruik van zeppelins worden gestimuleerd.

Nederland kent veel vrachtverkeer. Het is wenselijk dat er een verschuiving plaats vindt van het wegtransport naar transport per schip en per spoor. Belangrijk is dat voor een goede aansluiting tussen weg-, spoor- en binnenvaart-vervoer, meer en goed gelegen overslagpunten worden gerealiseerd. Bovendien moet het vrachttransport veel meer ondergronds via buizen en tunnels plaats gaan vinden. Daarnaast streven wij naar een verbod op vrachtvervoer op zondag, zoals dat ook in Spanje en Frankrijk geldt.

De SGP wil niet alleen een schoner, maar ook een veiliger verkeer. Jaarlijks vallen in het verkeer zo'n 1300 doden en ten minste 10 maal zoveel zwaargewonden. Daarom willen wij dat de overheid in ieder geval de volgende maatregelen neemt.

- Tegen alcohol en drugs in het verkeer wordt strenger opgetreden; met name het aantal controles wordt opgevoerd. Wie binnen een jaar voor de tweede keer wordt betrapt op teveel alcohol dan wel druggebruik raakt zijn rijbewijs kwijt.
- Verkeersovertredingen worden geregistreerd en met punten "gewaardeerd". Wie in een jaar teveel punten krijgt, verliest tijdelijk zijn rijbevoegdheid, wie buitengewoon slecht scoort zijn rijbewijs.
- In woonwijken wordt de maximumsnelheid teruggebracht tot 30 km.; vooral voor kinderen en ouderen is dat veiliger.
- Kinderfietsjes krijgen verplicht een oranje vlag.
- Het verkeerssignaleringssysteem wordt uitgebreid, ook in verband met mistrisico's.
- Bij aansprakelijkheid bij ongelukken (ook tussen motorvoertuigen en andere verkeersdeelnemers) moet de schuld-vraag een rol blijven spelen.
- Voor de veiligheid van voetgangers worden zebra's op verkeersdrempels aangelegd.
- Het gebruik van andere dan hands-free-telefoons door bestuurders van motorvoertuigen wordt verboden.

Tot slot willen wij wijzen op de volgende gedachte uit de Bijbel: "Wat gij wilt dat u geschiedt, doet dat een ander". Als we ons in het verkeer aan dat woord houden, wordt het weer vriendelijker op de weg.

Elektronische snelweg

Een heel ander soort verkeer is te vinden op de elektronische

snelweg. Het gaat hier om informatie en communicatie, een gebied waarop de ontwikkelingen razendsnel gaan. Net als bij het "gewone" verkeer heeft de overheid hier een ordenende taak. Vanwege de ingrijpende invloed op de samenleving behoort de elektronische snelweg, het netwerk waarlangs informatie en communicatie gaan, tot de publieke infrastructuur. De taak van de overheid is daarbij tweeledig.

1. De overheid draagt zorg voor een gelijke toegang tot het netwerk voor alle burgers.
2. De overheid normeert de informatie die via het netwerk wordt verspreid. Verspreiden van (kinder)porno, aanzetten tot geweld en vreemdelingenhaat en godslasterlijke uitingen worden strafbaar gesteld. Providers die toegang verlenen tot het netwerk zijn aansprakelijk voor de informatie die via hen verspreid wordt.

Waterstaat

Water heeft altijd een bedreiging voor Nederland gevormd en de aandacht voor deze "vijand" mag niet verslappen. Daarom vinden wij dat het voor de rivierdijken opgestelde delta-plan daadwerkelijk en op tijd wordt uitgevoerd en dat zwakke plekken in de zeedijken op korte termijn worden hersteld. Het Rijk dient daarbij haar financiële verantwoordelijkheid te verstaan. Daarnaast heeft de overheid een voortdurende aandacht voor de sterkte en hoogte van de dijken en draagt in belangrijke mate de kosten daarvan.

Naast bescherming tegen het water is ook een zorgvuldig beheer van het water van groot belang. Waterschappen hebben en houden daarin een cruciale rol. Gelet op het belang van het water voor ons land dienen zij beter bij de voorbereiding van ruimtelijke beslissingen te worden betrokken. Het verdient daarbij aanbeveling dat ook het beheer van het grondwater door de waterschappen wordt verricht. De strijd tegen verdroging moet worden geïntensiveerd.

Een gezond milieu

Met de woorden "en ziet het was zeer goed" wordt in de Bijbel het scheppingsverhaal afgesloten. Zo goed is het nu niet meer. Het bewaren van de schepping is ons helaas niet goed afgegaan. Een gezond milieubeleid staat daarom hoog in het SGP-vaandel. Het begrip "duurzaamheid" moet een veel grotere rol gaan spelen in onze samenleving.

Het milieu-beleid is niet alleen een verantwoordelijkheid van de minister van VROM. In alle sectoren van het maatschappelijke en economische leven zal het milieubeleid moeten doorwerken. Elementen van milieubeleid komt u daarom ook in dit programma in de meeste andere hoofdstukken tegen.

De overheid heeft haar eigen verantwoordelijkheid in de bescherming van het milieu. Zij moet met duidelijke regelgeving het kader scheppen en handhaven waarbinnen burgers en bedrijven activiteiten ontplooiën. De zorg voor het milieu mag niet

worden overgelaten aan het zogenoemde maatschappelijke middenveld (werkgevers- en werknemersorganisaties, belangengroepen, pressie-groepen).

Maatregelen die de overheid moet nemen zijn onder meer:

- het stimuleren van gebruik van windenergie en zonne-energie; energiebedrijven worden wettelijk verplicht om een deel van hun omzet in de vorm van duurzaam opgewekte energie ("groene stroom") te leveren. De structuur van het energienet moet open staan voor bijvoorbeeld burgers en bedrijven die een teveel aan opgewekte zonne- of windenergie (tegen het gebruikelijke tarief) terug kunnen leveren;
- verdere verfijning en uitbreiding van retoursystemen en hergebruiksverplichtingen voor burgers en bedrijven;
- de milieunormen voor woningen en bedrijven worden geleidelijk opgeschroefd;
- de instanties die belast zijn met de handhaving van milieunormen gaan op plaatselijk, provinciaal en landelijk niveau beter met elkaar samenwerken;
- er wordt strenger opgetreden tegen het vervuilen van openbare ruimten (bijvoorbeeld afval in de wegberm).

Op de verantwoordelijkheid voor een goed milieu willen wij u als burger ook nadrukkelijk aanspreken. Want "een beter milieu begint bij u zelf". Veel kleine dingen helpen: een keer vaker de fiets in plaats van de auto pakken, gescheiden afval inzamelen, kringloop-produkten kopen, enz. Tegelijk zou het goed zijn onze gehele levensstijl eens goed onder de loep te nemen. Om wat voorbeelden te noemen: het aantal vliegvakanties stijgt sterk, evenals het aantal elektrische huishoudelijke apparaten, het aantal tweede auto's per huishouden. Als SGP willen wij sterk pleiten voor een soberder levensstijl, waarbij mensen bij de uitgaven die zij doen zich bewust zijn of die ook vanuit milieu-oogpunt verantwoord zijn. Bedrijven zouden bij het op de markt brengen van nieuwe produkten veel meer aandacht moeten geven aan de duurzaamheid van deze produkten.

Niet alles is economie en economie is niet alles

Geachte kiezer,

Het gaat de laatste jaren goed met de economie. De economie groeit, het aantal banen groeit en het inkomen van de burger en de overheid groeit. Economische groei is belangrijk: het levert werk op en het levert geld op voor noodzakelijke uitgaven in bijvoorbeeld de gezondheidszorg en het onderwijs. Nederland dient haar gunstige positie als vestigingsplaats voor bedrijven te behouden. Een gunstig fiscaal klimaat, een goede infrastructuur, een goed opgeleide beroepsbevolking, loonmatiging en arbeidsrust zijn daarvoor van belang.

Economische groei heeft ook schaduwkanten. Economische groei willen wij niet tot elke prijs. Er zijn grenzen in sociaal opzicht, in milieu-opzicht, en vooral ook in ethisch opzicht. Daarom is het van belang dat niet "de markt" bepaalt wat er gebeurt. "Meer markt" is een leuze die het goed doet en ook heeft geleid tot vernieuwing en meer dynamiek in de economie. Maar de "markt" laat zich vrijwel uitsluitend leiden door de vraag wat economisch het meest wenselijk is; andere belangen komen daardoor in de verdrukking. De overheid zal daarom grenzen aan de werking van de markt moeten stellen. En dat betekent dat wij niet streven naar een zo hoog mogelijke economische groei maar vooral naar een betere, dat is een schonere en werkelijk duurzame economie. Een economie die voldoet aan de Bijbelse normen van het rentmeesterschap.

Wat de SGP verder wil is het volgende:

- In het overheidsbeleid wordt veel geïnvesteerd in Nederland als vervoersland. Met name vanwege de milieu-effecten en de positie van Nederland als klein dichtbevolkt land, stelt de SGP andere prioriteiten. De economische basis van Nederland moet worden verbreed. Speerpuntsectoren zijn daarbij: informatie- en communicatie technologie, milieutechnologie, de gespecialiseerde land- en tuinbouw, de bouw-sector en de natte infrastructuur (o.a. baggeren). Voor deze speerpuntsectoren wordt in overleg met het bedrijfsleven een actie-programma opgesteld. Centraal daarbij staat de ontwikkeling van de "duurzame economie" op bedrijfs-niveau. De praktische ontwikkeling binnen bedrijven ontbreekt vaak. Voor de financiering van projecten binnen deze sfeer trekken we 500 miljoen uit.

Het Midden en Klein Bedrijf (MKB) is een belangrijke motor van de Nederlandse economie. Een groot deel van de werknemers in Nederland vindt daar zijn werk en in het MKB komen ook de meeste nieuwe banen vrij. Daarom verdient het MKB bijzondere aandacht.

- Het zelfstandige ondernemerschap wordt bevorderd met speciale aandacht voor ouderen. Er zijn veel ouderen met veel kennis en ervaring die niet meer deelnemen aan het arbeidsproces en die heel goed als zelfstandige werkzaam

- kunnen zijn. Voorlichting, subsidieregelingen, fiscale stimulansen zijn daarvoor nodig.
- De administratieve lastendruk op het MKB moet verder omlaag.
 - Ter bescherming van vooral kleine zelfstandige winkeliers worden de winkelsluitingstijden niet verder verruimd. Integendeel, de winkels moeten op zondag weer dicht.

Energiebeleid

In het economisch beleid speelt het energiebeleid een belangrijke rol. Nederland heeft veel aardgas in de bodem. Daarmee moet zuinig worden omgegaan; de export van het gas mag niet zodanig groot worden dat Nederland binnen afzienbare termijn zelf een energietekort krijgt. Het gebruik van duurzame energie moet worden bevorderd (wind-, zonne-energie). Onderzoek naar andere mogelijkheden (o.a. energie uit water, en bio-ethanol) moet worden aangemoedigd. Nederland raakt zijn kerncentrales kwijt. Het onderzoek naar (veilige) kernenergie is in Nederland echter van hoog niveau en moet (in Petten) behouden blijven.

Financiën en belastingen

Kiezer, ongetwijfeld bent u van mening dat de belastingen hun naam eer aan doen. De overheid legt een claim op een groot deel van het nationaal inkomen. Burgers krijgen daar ook veel voor terug, maar het blijft belangrijk de belastingen zo laag mogelijk te houden.

Het ziet er naar uit dat door de groei van de economie de belastingdruk inderdaad omlaag kan. Dat is echter een wijze waarop extra geld gebruikt kan worden. De andere twee zijn: extra uitgaven (bijvoorbeeld in de gezondheidszorg en het onderwijs) en verlaging van het financieringstekort en de staatsschuld. Dat laatste is zeker ook van belang. Nederland heeft in 1998 naar verwachting een staatsschuld van 431 miljard gulden (per inwoner bijna 30.000 gulden). Het is uiterst ongewenst dat wij ons nageslacht met een steeds hoger wordende schuld opzadelen.

Een evenwichtige afweging tussen de hierboven genoemde drie aspecten is belangrijk. Hoe deze afweging uitvalt, is te lezen in het financiële overzicht dat bij dit programma hoort. Als door een hogere economische groei de overheid over extra inkomsten beschikt, worden deze bij voorrang ingezet voor vermindering van het financieringstekort en de staatsschuld.

Wanneer het gaat om het belastingstelsel, dan moet dit aan de volgende punten voldoen.

1. Ecologisering, oftewel vergroening van het belastingstelsel houdt in dat de nadruk meer komt te liggen op het belasten van milieuvervuilende activiteiten en producten en op het fiscaal minder belasten van arbeid en van activiteiten en producten die bijdragen aan een goed leefmilieu.
2. Er wordt rekening gehouden met de positie van gezinnen, en

in het bijzonder wanneer daar sprake is van een alleenverdiener. De overheveling van de belastingvrije voet blijft onverkort gehandhaafd. Een nog beter alternatief is het invoeren van een zogenaamd splitsingsstelsel, zoals ook Duitsland dat kent. Daarbij wordt het inkomen van de alleen-verdiener verdeeld over beide echtgenoten, waardoor het gezin langer in een lagere belastingschijf blijft.

3. Giften blijven volledig aftrekbaar.
4. De aftrek van de hypotheekrente wordt voor particulieren beperkt tot de rente over een hypotheekbedrag van f 500.000,-. Daarentegen wordt het huurwaardeforfait verlaagd en de overdrachtsbelasting op termijn afgeschaft. De kosten van groot onderhoud aan woningen worden weer aftrekbaar van de belasting.
5. De maatschappij ontwikkelt zich steeds meer tot een kennis-maatschappij. Kosten van her- en bijscholing die voor arbeid relevant zijn en door particulieren worden gemaakt, moeten verder aftrekbaar worden van de belasting.
6. De successierechten worden verlaagd wanneer het gaat om erfenissen in de eerste en tweede graad van bloedverwantschap (Ouders-kinderen/broers-zussen).
7. Om de spaarzin te bevorderen wordt de rentevrijstelling verhoogd tot 1500 gulden (gehuwden 3000 gulden).
8. De vermogensbelasting wordt binnen vier jaar afgebouwd naar 0%. Dit is niet om de rijken te bevoordelen, maar omdat deze belasting vanwege de kapitaalvlucht naar het buitenland haar doel voorbijschiet.
9. De kinderbijslag wordt weer volgens het "oude" systeem uitgevoerd, waarbij naarmate een gezin groter is, de kinderbijslag per kind hoger wordt.

Kiezer, aan al ons handelen zit een economisch aspect. In onze tijd van marktwerking bestaat het gevaar dat dit aspect alles-overheersend gaat worden. De SGP gaat daar tegen in. Niet alles is economie en economie is niet alles. Het gaat er in het leven niet om zoveel mogelijk geld te verdienen. Evenmin kan alles in geld worden uitgedrukt. Economische aspecten zullen steeds afgewogen moeten worden tegen andere aspecten. Geld alleen maakt niet gelukkig, dat geldt voor iedere burger afzonderlijk en dat geldt voor de samenleving als geheel.

Wie werkt mag eten; wie niet kan werken ook

Geachte kiezer,

Deze brief gaat over het ministerie van Werkgelegenheid en Sociale Zaken. "O?" zegt u, "is het geen ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid?". Ja, dat is het nog wel, maar het zou anders moeten heten. Het "sociale" bij het ministerie zit hem vooral in de financiële ondersteuning van hen die niet (meer) in een eigen inkomen kunnen voorzien. Maar uitgangspunt is dat mensen in het levensonderhoud van henzelf en eventueel van hun gezin voorzien. Wij zullen dan ook eerst onze visie geven op "werk" en vervolgens op een aantal "sociale zaken", waaronder het stelsel van sociale zekerheid.

Werk

"Werk, werk, en nog eens werk", was de leus van het paarse kabinet. U begrijpt dat de SGP daar liever "bid en werk" van maakt, want ook in ons werk zijn wij van Gods zegen afhankelijk. En dan gaat het ons niet alleen om betaald werk, zoals bij dit kabinet. De SGP hecht veel waarde aan onbetaalde arbeid. Dan denken we aan het werk in gezin en huishouding, in de zorg voor elkaar en de opvoeding van de kinderen. Kinderen moeten op tijd naar school, het huis moet schoon, het eten moet klaar zijn. Als moeder (en vader?!) weet u hoe inspannend dit werk is. En dat geldt ook voor de verzorging van hulpbehoevend geworden ouders. In de politiek en de samenleving wordt mischien wat neergekeken op het werk in huishouden en gezin, de SGP vindt dit werk van grote waarde.

De SGP vindt dan ook dat het mogelijk moet blijven om als alleen-verdiener een gezin te onderhouden. Een verlaging van het wettelijk minimumloon wordt door ons afgewezen. Een verhoging van de kinderbijslag is wenselijk.

Een andere groep onbetaalde werkers zijn de vrijwilligers. Vrijwilligers in de kerk, in maatschappelijke organisaties, in de zorg. Zij zijn voor de samenleving als de smeerolie in de motor. Vrijwilligerswerk willen wij dan ook stimuleren door:

- verhoging van de belastingvrije onkostenvergoeding tot f 2000,= per jaar;
- een voorziening van) 25 miljoen waar vrijwilligers gemaakte kosten voor opleiding en deskundigheidsbevordering kunnen declareren.

Wat betaalde arbeid betreft, gaat het gelukkig goed in Nederland. Het aantal banen stijgt sterk en de werkloosheid daalt, mede als gevolg van jarenlange loonmatiging. Het is wenselijk dat dit beleid wordt voortgezet.

De arbeidsmarkt wordt steeds flexibeler: er wordt vaker van werkgever veranderd en meer personen worden zelfstandig ondernemer. Voor de pensioenopbouw is die flexibiliteit veelal ongunstig. Er moet een systeem komen waarin men elders opge-

bouwde pensioen mee kan nemen naar een ander pensioenfonds. Het belangrijkste probleem van de werkloosheid is de grote groep van langdurige werklozen, voor wie de kansen op betaald werk steeds kleiner worden. Juist voor hen zijn de vele vormen van gesubsidieerde arbeid ("Melkert"-banen e.d.). Doorstroming van gesubsidieerde naar "gewone" arbeidsplaatsen moet verder worden bevorderd.

De SGP is van mening dat het voorkeursbeleid bij aanname van personeel geschrapt moet worden met uitzondering van mensen met een handicap. Voor hun arbeidsdeelname is al veel mogelijk, bijvoorbeeld het gesubsidieerd aanpassen van de werkplek en loondispensatie, waarbij een deel van de arbeidskosten vanuit de sociale zekerheid wordt betaald. Van deze mogelijkheden wordt nog veel te weinig gebruik gemaakt. Dwang op werkgevers om mensen met een handicap in dienst te nemen is niet wenselijk. Wel heeft de overheid uitdrukkelijk een voorbeeldfunctie. Concreet zorgt de overheid ervoor dat ten minste 7% van de nieuwe instroom van ambtenaren bestaat uit mensen met een handicap. Daarnaast blijft de sociale werkvoorziening op peil als werkmogelijkheid voor gehandicapten en worden de mogelijkheden voor begeleid werken uitgebreid. Het terugdringen van het grote aantal arbeidsongeschikten blijft een punt van zorg. Consequente naleving van de Arbeidsomstandighedenwet - en controle daarop - is van groot belang. De invoering van een persoonsgebonden budget aan arbeidsongeschikten kan hen motiveren om weer een plaats op de arbeidsmarkt te krijgen.

Onderwijs en scholing is niet alleen van belang voor werklozen, maar ook voor werkenden. Het is van groot belang dat werknemers hun kennis en vaardigheden op peil houden en veranderingen (techniek, automatisering, enz.) bijhouden. Werkgevers en werknemers zelf zijn hiervoor allereerst verantwoordelijk, terwijl de overheid fiscaal stimuleert.

Sociale zaken

In veel landen betekent geen werk bittere armoede. In Nederland gelukkig niet. Mensen die niet kunnen werken, hebben in ons stelsel van sociale zekerheid recht op een uitkering. U kent de uitdrukking misschien wel: "een uitkering is geen hangmat, maar een trampoline". De bedoeling is dat je snel terugveert naar de arbeidsmarkt. Met uitzondering uiteraard van gepensioneerden, die na gedane arbeid van hun "rust" mogen genieten, en van volledig arbeidsongeschikten. Hoe lager de uitkering, des te beter de "trampoline" werkt. De SGP is echter van mening dat het niveau van de uitkeringen niet verder moet worden verlaagd. Ondanks ons stelsel van sociale zekerheid, bestaat er ook in Nederland nog wel degelijk armoede. Zeker voor gezinnen met kinderen die financieel afhankelijk zijn van een uitkering, is het moeilijk de eindjes aan elkaar te knopen. Bij een gematigde loonontwikkeling kunnen uitkeringen en lonen gelijk stijgen.

Extra zorg heeft de SGP voor alleenstaande ouders: weduwen of weduwnaars of wat helaas steeds meer voorkomt, gescheiden

ouders met de zorg voor minderjarige kinderen. De overheid wil deze ouders, indien hun kinderen ouder dan 5 jaar zijn, de arbeidsmarkt opsturen. Dat is een ontwikkeling die een goed gezinsleven, wat de hoeksteen van de samenleving is, bedreigt. Wij vinden dat ouders de vrije keus moeten hebben om hun kinderen zelf op te voeden. Dat betekent dat zij langdurig op een uitkering aangewezen kunnen zijn. Die uitkering is nu 90% van het sociaal minimum. Dat is te weinig en voor deze categorie wil de SGP de uitkering binnen 4 jaar verhogen tot 100%.

Daarnaast hebben wij ervoor gepleit dat mensen die meer dan drie jaar op een minimum-uitkering zijn aangewezen, een extra uitkering ontvangen van fl. 500,- per jaar.

Een vraag die de komende vier jaar sterk op de voorgrond komt is: moet de sociale zekerheid verder worden geprivatiseerd en daarmee vercommercialiseerd. Gaan particuliere bedrijven werknemers (in toenemende mate) verzekeren tegen de risico's van arbeidsongeschiktheid, van werkloosheid, net zoals al met de Ziektewet is gebeurd? Wij als SGP staan daar zeer terughoudend tegenover. Ervaringen met de privatisering van de Ziektewet en in de zorgsector, laten de risico's zien.

1. Particuliere bedrijven willen (terecht) winst maken. Dat betekent dat zij de voor hen meest gunstige werknemers wel willen verzekeren en minder gunstige (bijvoorbeeld degenen met een zwakke gezondheid of chronisch zieken) niet of tegen zeer hoge kosten. Dit staat haaks op ons principe van gemeenschapszin.
2. Het is onzeker of privatisering goedkoper is.

Werkgevers zijn in de afgelopen jaren sterk aangesproken op hun verantwoordelijkheid met betrekking tot ziekte en arbeidsongeschiktheid van hun werknemers. De SGP is van mening dat ook de eigen verantwoordelijkheid van werknemers meer accent moet krijgen.

Een punt van zorg, wat natuurlijk ieder graag voor zich uit schuift, maar toch onontkoombaar op ons afkomt, is de financiering van de AOW. Nederland vergrijst; meer mensen doen een beroep op de AOW en doen dat ook langer. Om de AOW-premie niet onevenredig hoog te laten stijgen, wordt deze aan een maximum gebonden. Een eventueel tekort wordt gecompenseerd door een bijdrage aan het AOW-spaarfonds vanuit de algemene middelen. Daarnaast moet het voor ouderen aantrekkelijker gemaakt worden om langer te werken, bijvoorbeeld door flexibele pensionering, en verruiming van de mogelijkheden voor ouderen om in deeltijd te werken. Vanouds heeft de SGP gepleit voor volledige erkenning en respectering door de overheid van gemoedsbezwaarden tegen de verplichte sociale verzekeringen. De SGP zou de SGP niet meer zijn als zij dat ook in de toekomst niet zou doen.

Fraude met en oneigenlijk gebruik van uitkeringen is ronduit asociaal en wordt krachtig bestreden met een boete van ten minste twee maal het gefraudeerde bedrag.

Op het gebied van werk en sociale zekerheid is een aantal instellingen actief: Arbeidsbureaus, de "uvi's" (uitvoeringsinstellingen sociale zekerheid; de vroegere bedrijfsverenigingen) en de gemeentelijke sociale diensten. De bedoeling is dat deze instellingen nauwer gaan samenwerken, en zoveel mogelijk op één plek. Voor de burger heeft dat voordelen; hij hoeft maar naar één loket. Voor de instellingen ook: zij hebben hetzelfde "dossier" en kunnen beter met elkaar samenwerken om de werkloze weer aan de slag te krijgen. Wel wil de SGP dat:

- er voldoende "loketten" komen, waardoor deze voor iedere burger goed bereikbaar zijn;
- de verantwoordelijkheden van de verschillende instellingen duidelijk onderscheiden blijven;
- het bemiddelen naar de arbeidsmarkt centraal staat.
- sancties worden gehanteerd ten opzichte van werklozen die niet meewerken aan het vinden van werk.

Wanneer Arbeidsvoorziening, de uitvoeringsinstellingen en gemeentelijke sociale diensten steeds meer gaan samenwerken, ligt het ook voor de hand het toezicht op deze instellingen bij een instantie te leggen. De rol van Arbeidsvoorziening zal meer moeten liggen op het "arbeidsmarkt-klaar" maken van (langdurige) werkzoekenden via scholing, subsidies en andere arbeidsmarkt-maatregelen dan op bemiddeling. De "bemiddelings-poot" van Arbeidsvoorziening wordt op langere termijn geprivatiseerd.

Behalve werkgelegenheid en sociale zekerheid, zijn er natuurlijk nog andere zaken die op dit beleidsterrein spelen. Een belangrijk onderwerp willen we nog aan de orde stellen, namelijk de arbeidstijd. Het bedrijfsleven dat door sterkere concurrentie maximale winst wil maken, vraagt van haar werknemers steeds meer flexibiliteit. Winkels en bedrijven zijn langer open. Arbeid vindt niet alleen meer overdag plaats maar ook 's nachts. In zijn uiterste vorm ontstaat er een 7x24 uurs-economie. Als SGP vinden wij dit een slechte ontwikkeling. Het sociale leven, zeker in gezinsverband, wordt ontregeld.

Onderdeel van deze ontwikkeling is de toenemende zondagsarbeid. "Zes dagen zult gij arbeiden en al uw werk doen"; het houden van dit Woord heeft eeuwenlang zijn heilzame werking gedaan. De zondag is een rustdag om de dagelijkse beslommeringen achter u te laten; vooral ook een feestdag om de Heere God te dienen. Als SGP zijn wij zeer bezorgd over deze ontwikkeling. De wetgeving (arbeidstijdenwet, zondagswet, winkeltijdenwet) moet zodanig worden aangepast dat u, tenzij strikt noodzakelijk, op zondag niet hoeft te werken. "s Zondags hoeft u niet in de winkel te staan, niet achter het stuur te zitten, niet aan de weg te werken. U krijgt op zondag alle gelegenheid om het mooiste werk te doen, dat er is. "En dat is?", vraagt u. Psalm 92 (een lied op de Sabbatdag) geeft het antwoord: "Het is goed dat men de Heere love en Uw Naam psalmzingt, o Allerhoogste!"

Op hoop van zegen

Geachte kiezer,

De land- en tuinbouw heeft een aparte plaats in de economie, net zo goed als de boer en tuinder een bijzondere plaats hebben in onze samenleving, en wat ons betreft een gewaardeerde en blijvende plaats. Zij zorgen immers voor ons eten. Zij bepalen voor een belangrijk deel het landschap in Nederland. Ook in economisch opzicht is hun werk van groot belang. De export van agrarische produkten is het "visitekaartje" van Nederland in het buitenland. Die bijzondere positie geeft echter wel een extra verantwoordelijkheid. De Bijbel roept iedereen op tot een zorgvuldig omgaan met de schepping, maar voor hen geldt dat in het bijzonder.

Landbouw

Ongetwijfeld ligt daar een spanningsveld. Boeren en tuinders zijn ondernemers en willen een goed lopend bedrijf. Maar de zorg voor het milieu kan beperkingen opleggen. De SGP (met veel boeren en tuinders in haar achterban) kent dat spanningsveld. Vooral voor de kleinere gezinsbedrijven wordt het steeds moeilijker. De overheid zal de voorwaarden moeten bieden waarbinnen het agrarisch bedrijf zich kan ontplooien. Tegelijk zal de overheid regels moeten stellen ter bescherming van de natuur, het landschap en het welzijn van dieren.

Wat de SGP wil:

- In het jaar 2000 wordt de mestwetgeving geëvalueerd. Aan de hand van die evaluatie willen wij bezien of een verdere beperking van de uitstoot van mineralen(mest) nodig en mogelijk is.
- Als een bedrijf teveel mineralen produceert, krijgt het een boete. Als het echter beneden de toegestane hoeveelheid blijft, moet dat beloond gaan worden.
- De biologische landbouw en milieu-vriendelijke land- en tuinbouwmethoden worden (fiscaal) gestimuleerd. Een voorbeeld is het gebruik van natuurlijke vijanden (insekten, kruiden) in plaats van chemische bestrijdingsmiddelen. Bovendien willen wij de consument oproepen om bij het kopen van produkten het belang van het milieu mee te laten wegen.
- Het kan zijn dat een boer of tuinder toch een nieuw gewasbeschermingsmiddel moet gebruiken. De tijd waarbinnen wordt beslist of dit is toegestaan, moet worden verkort. Een bestaand middel kan pas worden verboden als er voor de bedrijven een alternatief voorhanden is.
- De Ecologische Hoofdstructuur, waarbij natuurgebieden met elkaar worden verbonden, dient binnen 20 jaar gerealiseerd te worden. Dit gebeurt in nauw overleg met de sector zelf. Eigendom van en natuurbeheer door de boer heeft onze voorkeur boven aankoop van grond door het Rijk en de provincies.

Vanouds hecht de SGP veel waarde aan een goed en verantwoord omgaan met dieren. Dieren behoren tot Gods schepping; wij mogen ze gebruiken, maar niet tot elke prijs. Een dier heeft ook zijn eigenwaarde. Het uitbreken van de varkenspest heeft de discussie over deze vorm van bedrijvigheid in een stroomversnelling gebracht.

Er rijzen vragen. Wordt er in de intensieve veehouderij wel op verantwoorde wijze met dieren omgegaan? Moeten dieren die niet ziek zijn massaal vernietigd worden? Hoe kunnen ziekten voorkomen worden? Zou de overheid aan verplichte inenting denken, dan dienen gewetensbezwaren daartegen te worden gerespecteerd.

De regering heeft voorstellen geformuleerd om de hoeveelheid varkens in Nederland voor iedere varkenshouder in te perken met 25%. Met die ingreep wordt zowel het dierenwelzijnsprobleem als de mestproblematiek aangepakt. De SGP heeft tegen deze plannen van de regering gestemd. Net als in andere sectoren vinden wij het stellen van normen noodzakelijk. Wel moet aan de ondernemer zelf de vrijheid worden gelaten welk middel hij gebruikt om die normen te halen. Wij hebben daarom alternatieven met keiharde voorwaarden aangereikt. De varkenshouders krijgen een strikt bepaalde tijd om zich, met behoud van hun produktiemiddelen, aan de aangescherpte normering aan te passen. De overheid hanteert tegelijk een toereikende opkoopregeling. Als blijkt dat de sector zelf de norm niet haalt, zal de overheid alsnog dwingende maatregelen nemen. De SGP is er beducht voor dat door de plannen van de minister soortgelijke ingrepen, bijvoorbeeld in de veehouderij, in de toekomst niet kunnen worden tegengehouden. Omdat daarmee bestaande rechten worden aangetast, is inkringing van de veestapel voor de SGP de allerlaatste optie, zeker als daar geen voldoende schadeloosstelling tegenover staat.

Wat de SGP verder wil:

- Er komt een brede discussie tussen de boeren en hun organisaties, de overheid en andere betrokken organisaties over de toekomst van de intensieve veehouderij. Van belang is dat vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen de sector een draagvlak wordt gecreëerd voor te nemen maatregelen.
- Binnen vier jaar wordt - zoveel mogelijk in internationaal verband - de intensieve veehouderij diervriendelijker. Daarbij denken we onder meer aan meer ruimte voor een kip in een legbatterij en aan groepshuisvesting voor vleeskalveren. Het houden van dikbilrunderen die zo zijngefokt dat zij hun kalveren niet natuurlijk ter wereld kunnen brengen, wordt verboden.
- De controle op de naleving van de regels over dierentransport wordt verbeterd.
- Het identificatie- en registratiesysteem, waardoor besmette dieren beter kunnen worden opgespoord, wordt goed nageleefd.

Dat planten en dieren tot Gods schepping behoren, betekent ook

dat wij als mens niet zonder meer de verschillende soorten en rassen mogen wijzigen. Wij staan zeer huiverig tegenover (genetische) manipulatie. Alleen in bijzondere gevallen en onder strikte voorwaarden kan de overheid daar toestemming voor geven. Het klonen van dieren en het vermengen van diersoorten blijft streng verboden. Genetisch gemodificeerde produkten moeten voor de consument herkenbaar zijn.

In het bovenstaande hebt u kunnen lezen over onze zorg voor het milieu en het dierenwelzijn. En als u boer of tuinder bent, krabt u zich misschien bedenkelijk achter de oren. Want de (internationale) concurrentie neemt toe, subsidies nemen af en prijzen dalen. Zeker als u een klein gezinsbedrijf hebt, kan dat zorgen geven hoe u een rendabel bedrijf kunt houden. Daarbij zal de sector zich vooral moeten gaan specialiseren en zich in plaats van op kwantiteit op kwaliteit gaan toelagen. De overheid dient deze ontwikkeling intensief te ondersteunen. Daarom dit:

- Om de concurrentieslag te winnen, blijven onderwijs, voorlichting en onderzoek van groot belang. De overheid blijft deze activiteiten mede financieren.
- Het aanwenden van landbouwprodukten voor industriële toepassingen kan nieuwe mogelijkheden bieden. Onderzoek daar naar en toepassing daarvan wordt gestimuleerd.
- Veel beleid en regelgeving wordt in Brussel gemaakt, ook wat betreft de prijzen en productiehoeveelheden. Om toetreding van Midden-Europese landen tot de EU mogelijk te maken, kan niet worden ontkomen aan verlaging van de prijzen. De producenten zullen hiervoor gecompenseerd moeten worden in de vorm van directe inkomenssteun. Wij vinden dat de Europese Unie rekening moet houden met het feit dat in Nederland er op weinig oppervlak veel wordt geproduceerd. Subsidies mogen daarom niet vrijwel uit sluitend worden gerelateerd aan oppervlakte.
- De wereldhandel wordt steeds meer geliberaliseerd, onder meer in het kader van de Wereldhandels organisatie. In 1999 zijn nieuwe onderhandelingen over dit thema gepland. De Europese Unie zal echter eerst de gevolgen van de huidige afspraken moeten evalueren, voordat nieuwe afspraken gemaakt worden.
- Doordat de prijs van melkquota hoog is, komt de financiële positie van de melkveehouderij sterk onder druk te staan. Het nieuw starten van een bedrijf of het overnemen ervan (van ouders op kinderen) wordt daardoor sterk bemoeilijkt. De overheid dient op korte termijn in overleg met de sector naar middelen te zoeken om de quotumprijs op een verantwoord niveau te brengen.
- Druk van buiten de agrarische sector leidt ertoe dat de waarde van grond en gebouwen sterk stijgt. De fiscale druk op de agrarische bedrijven neemt daardoor sterk toe, terwijl ook bedrijfsovernames moeilijker worden. De overheid zal daar- om speciale fiscale regels moeten opstellen aangaande de belastbaarheid van grond en gebouwen die de druk op de bedrijfsvoering verlichten.
- het verlagen van de administratieve lasten, met name voor

- bedrijven die veel met seizoenarbeiders werken.
- De landinrichtingsprocedures moeten sneller verlopen. Be langten van landbouw en natuur moeten daarbij evenwichtig worden afgewogen.

Met het bovenstaande beleid wil de SGP het kader bieden waarbinnen de boer en tuinder op een rendabele, en meer natuur- en milieuvriendelijke wijze hun bedrijf kunnen uitoefenen; op hoop van zegen. De zegen van God!

Visserij

"Op hoop van zegen", daarmee gingen vroeger de vissers de zee op, en hopelijk doen ze dat nu nog. Wel is er veel veranderd. Dat de zee leeggevist zou kunnen worden, was 50 jaar geleden ondenkbaar, maar nu niet meer. Het is daarom goed dat in internationaal verband afspraken worden gemaakt over de hoeveelheid vis die gevangen mag worden. De Europese Commissie die de quota's vaststelt zal dat op basis van rapporten van visserijbiologen en in overleg met de sector moeten doen. Om onzekerheid te voorkomen is het wenselijk dat die visquota voor een aantal jaren worden afgesproken. En afspraken moeten worden nagekomen. Gelukkig functioneert het zogenoemde Biesheuvelgroepen-systeem, waarin de Nederlandse vissers zelf toezien op de naleving, naar behoren. Dat willen wij zo houden. Maar uiteindelijk blijft toezicht een taak van de nationale overheid; en die moet binnen de Europese Unie door iedere lidstaat even serieus ter hand worden genomen. Er zal dan ook in alle lidstaten een publieke registratieplicht en controlesysteem moeten bestaan. Het gebruik van milieuvriendelijker vismethoden moet worden gestimuleerd. Een voorbeeld daarvan is het gebruik maken van geluids- en lichtsignalen om vissen op te jagen in plaats van het omwoelen van de zeebodem, wat grote schade berokkent aan het dieren- en plantenleven op de zeebodem.

Een goed en gezond leven

Geachte kiezer,

Iedereen wil een zo goed en zo gezond mogelijk leven. Een leven dat meer is dan alleen maar eten, drinken, werken, slapen. Activiteiten op het gebied van gezondheidszorg, welzijn en cultuur dragen daaraan bij. In het algemeen staat de SGP daar positief tegenover. En om de mogelijkheden daartoe niet alleen te beperken tot burgers die daar zelf het geld voor hebben, heeft de overheid ook hier een taak.

Eerbied voor het leven

"Niemand weet wat leven is, dan dat het gegeven is", u hebt het misschien wel eens gelezen op een geboortekaartje. Die tekst is waar. Het leven is ons gegeven, door God onze Schepper. Ons leven is niet in onze eigen hand, maar ligt in Zijn hand. Ten diepste kunnen wij nooit het wonder van het leven doorgronden en eerbied voor dit wonder is een grondpijler van onze samenleving. En dan gaat het om het leven vanaf het allereerste prille begin tot het einde. Waarbij wij beseffen dat een zwangerschap met veel moeite gepaard kan gaan en het levenseinde soms moeilijk en pijnlijk is. Maar wie als mens zelf gaat beschikken over eigen en andermans leven, komt op een hellend vlak.

1. Eerbied voor het leven houdt in dat wij abortus provocatus afwijzen, tenzij het leven van de moeder in gevaar is. De Wet afbreking zwangerschap moet dan ook worden ingetrokken. Daarentegen moeten alternatieven - instellingen die zich inzetten voor meisjes en vrouwen die ongewenst zwanger zijn - worden ondersteund.
2. Eerbied voor het leven houdt in dat het leven niet einde loos gerekt wordt. "Wie is er die de slaap des doods niet eens zal slapen", zegt de Bijbel. Medisch zinloze behandelingen, die een waardig sterven belemmeren, moeten niet worden voortgezet. Toediening van voedsel en vocht valt daar uitdrukkelijk niet onder. Het zogenoemde "versterken" in de zin van het bewust bespoedigen van het stervensproces, is een vorm van euthanasie en mag niet worden toegestaan.
3. Eerbied voor het leven houdt in dat het leven niet voor tijdig en doelbewust wordt afgebroken. Euthanasie moet derhalve strafbaar blijven; dat geldt zeker ook voor euthanasie op wilsonbekwame mensen. Daarentegen moet de pastorale, sociale en medische zorg aan ongeneeslijk zieke patiënten (palliatieve zorg) en hun familie worden versterkt. Deze zorg wordt geïntegreerd met verpleging en verzorging. Regionaal worden palliatieve teams opgezet, waarbij ook vrijwilligers een inbreng kunnen hebben. In de (huis)artsenopleiding wordt meer aandacht gegeven aan palliatieve zorgverlening (pijnbestrijding en stervensbegeleiding).

4. Eerbied voor het leven houdt in dat de vertechnisering van de menselijke voortplanting wordt afgewezen. Kinderen zijn een geschenk, geen recht waar ieder aanspraak op kan maken. Het niet krijgen van een kind kan een zeer groot verdriet zijn. Maar daarom zijn nog niet alle methoden om kinderen te krijgen geoorloofd. Draagmoederschap, zaaddonorschap, "oma-moeders" wijst de SGP af. Dat geldt ook voor reageerbuis-bevruchting, zeker zolang rest-embryo's overblijven die gedood worden. Ook het wetenschappelijk onderzoek moet zijn grenzen, door de overheid gesteld, kennen. Genetische manipulatie in de kiembaan wordt afgewezen; dat geldt uiteraard ook voor onderzoek dat erop gericht is om mensen te klonen. De Wet medisch wetenschappelijk onderzoek met mensen, waarin wordt vastgelegd dat het verboden is zonder goedgekeurd onderzoeksprotocol medisch-wetenschappelijk onderzoek uit te voeren met mensen, moet zo spoedig mogelijk van kracht worden. Slechts in zeer specifieke situaties (onderzoek is echt nodig en er zijn geen alternatieven) en onder strikte voorwaarden (risico's en bezwaren zijn minimaal) mag onderzoek plaatsvinden met mensen die hun wil niet kunnen uiten. Dat onderzoek moet gericht zijn op hun eigen situatie.
5. Eerbied voor het leven houdt in dat sporten met een hoog risico voor de gezondheid, zoals boksen, worden verboden.
6. Eerbied voor het leven houdt in dat het gebruik van producten die slecht zijn voor de gezondheid wordt tegengegaan (tabak, alcohol) dan wel verboden (drugs). Reclame voor deze producten wordt verboden. De accijnzen op tabak en alcohol worden verhoogd.

Huwelijk en gezin

Leven doet een mens niet alleen. Samen met anderen leeft hij in allerlei sociale verbanden: gezin, kerk, verenigingen, buurt, enz. Dat behoort tot een goed leven. Mensen zijn er niet alleen voor zichzelf maar ook voor elkaar. Samen met anderen kan hij zich ontplooiën. Van de sociale verbanden die er zijn, zijn het huwelijk en het gezin wel de belangrijkste. Juist de zorgplicht voor elkaar en voor de kinderen waarop echtgenoten elkaar en de overheid hen kan aanspreken, maakt het huwelijk daarom zo waardevol. De overheid heeft dan ook een bijzondere aandacht voor het "huwelijkse" gezin.

De SGP wil het volgende.

- a. De overheid dient ervoor te waken dat door ons afgewezen alternatieve samenlevingsvormen niet bevoordeeld worden boven het huwelijk. Zij krijgen geen publiekrechtelijke erkenning.
- b. Bij echtscheiding blijft tussenkomst van de rechter noodzakelijk, zeker indien kinderen aanwezig zijn.
- c. Het huwelijk is alleen mogelijk tussen een man en een vrouw; het zogenaamde "homo-huwelijk" is niet mogelijk.

- d. Adoptie is alleen toegestaan binnen een huwelijkse relatie.

Gezondheidszorg

Gezondheid is een groot goed. Gelukkig leven we in een land met een gezondheidszorg die tot de beste ter wereld behoort. Desondanks zijn er ook zorgen om de zorg: denk maar aan de lange wachtlijsten en de werkdruk onder verpleegkundigen en verzorgenden. Een andere zorg is de betaalbaarheid van de zorg. Ouderdom komt met gebreken en er komen door de vergrijzing in de komende decennia steeds meer ouderen. Daarom zal structureel meer geld beschikbaar moeten komen voor de gezondheidszorg. Meer marktwerking en concurrentie wordt wel als middel aangeprezen om de gezondheidszorg betaalbaar te houden. Wij zetten daar vraagtekens achter. De gezondheidszorg is geen "gewone markt" gebaseerd op het behalen van economisch voordeel, maar een sector waar onbaatzuchtigheid en weldoen als leidende beginselen moeten functioneren. Bovendien, een scherpe concurrentie tussen ziektekostenverzekeraars kan leiden tot een tweedeling. Gezonde personen worden voor een lage prijs graag geaccepteerd; voor mensen met een zwakke gezondheid geldt het tegenovergestelde. Wel kunnen meer prijsprikkels worden ingebouwd om tot meer kostenbewustzijn te komen.

Waar de SGP naar streeft is het volgende.

- Het toenemend beroep op de gezondheidszorg vergt een structurele verhoging van het budget van 2,3% per jaar. Om de huidige achterstanden weg te werken, is daarenboven een eenmalige uitgave van 2% nodig.
- Een groot probleem in de gezondheidszorg, gehandicaptenzorg en de thuiszorg vormen de wachtlijsten. Voor acute zaken worden deze op korte termijn opgelost door meer mensen en middelen beschikbaar te stellen en door verbeteringen in de organisatie van en communicatie tussen zorginstellingen.
- De druk op werknemers in de thuiszorg is onaanvaardbaar hoog. Meer mensen en middelen moeten daarom beschikbaar komen. De algemene eigen bijdrage wordt - sterker - inkomensafhankelijk. De inzet van vrijwilligers (familie, vrienden, kerk) wordt gestimuleerd.
- De opleidingen in de verpleging en verzorging moeten aantrekkelijker worden gemaakt; het zware werk dat leerlingverpleegkundigen verrichten moet beter beloond worden.
- Ingrijpende wijzigingen in de financiering van het zorgstelsel worden door de SGP afgewezen; kleine aanpassingen verdienen de voorkeur waarbij de overheid ervoor moet zorgen dat iedereen die een voorziening wil treffen dit ook kan tegen een bedrag dat is afgestemd op de draagkracht. Voor gemoedsbezwaarden dienen er mogelijkheden tot vrijstelling te bestaan.
- Concurrentie tussen ziektekostenverzekeraars wordt beperkt tot de minder noodzakelijke medische verrichtingen en producten.

- De mogelijkheid van een pro-life verzekering blijft bestaan.
- Prive-klinieken worden niet toegestaan, aangezien daar teveel ethische bezwaren aan kleven. Die bezwaren betreffen bij voorbeeld de selectie (rijk - arm) en de mogelijke medische technieken (denk bijvoorbeeld aan selectie op geslacht bij voortplanting) die worden gebruikt.
- Bij de regionalisering in de zorg wordt voldoende rekening gehouden met bovenregionale of landelijk werkende identiteitsgebonden instellingen.
- Om instellingen voor geestelijke gezondheidszorg te ontlasten worden voorzieningen voor maatschappelijke opvang (dak- en thuislozen zorg, opvanghuizen) extra ondersteund. Instellingen op levensbeschouwelijke grondslag krijgen een volwaardige positie en financiering.

Welzijnsbeleid

De term "welzijnsbeleid" roept bij sommigen de gedachte op aan zielige mensen. Geheel ten onrechte. Wie extra zorg en voorzieningen nodig heeft, is niet zielig. Dan denken we in de eerste plaats aan de ouderen. De tijd dat ouderen snel in een verzorgingshuis werden geplaatst, is voorbij. Onze inzet is dat ouderen zoveel mogelijk in hun eigen vertrouwde woonomgeving blijven wonen. Eventuele zorg wordt daarop afgestemd. Vanzelfsprekend moet voorzien worden in de behoefte aan verpleging en verzorging van ouderen die opvang en begeleiding in een verzorgings- of verpleeghuis nodig hebben. In verpleeghuizen wordt meer rekening gehouden met de privacy van bewoners.

Deelname aan het maatschappelijke leven van mensen met een handicap wordt bevorderd. Met bijvoorbeeld woonruimte (kleinschalige woonvoorzieningen in "gewone" woonwijken) wordt daar rekening mee gehouden. Deelname aan arbeid wordt bevorderd. De toegankelijkheid van openbare gebouwen en openbare (vervoers)-voorzieningen wordt vergroot. Het persoonsgebonden budget voor mensen met een handicap wordt uitgebouwd. De Wet voorzieningen gehandicapten heeft de verstrekking van voorzieningen voor mensen met een handicap naar de gemeenten overgebracht. In de praktijk doen zich knelpunten voor, met name bij het vervoer. Gemeenten moeten voor, deze problemen een goede oplossing vinden, zodat mensen met een handicap zo weinig mogelijk belemmerd worden in hun functioneren. Er komen meer mogelijkheden voor een zinvolle dagbesteding voor mensen met een zware handicap.

De toegang tot de jeugdzorg wordt verbeterd door middel van één loket (het bureau Jeugdzorg). Er moeten meer mogelijkheden komen om ouders te ondersteunen bij de opvoeding. Het inschakelen van pleeggezinnen heeft verre de voorkeur boven opname in een instelling; de fiscale aftrekmogelijkheden voor pleeggezinnen worden verruimd. Gemeenten moeten concrete projecten opzetten die schooluitval bij jongeren tegengaan, de jeugdwerkloosheid bestrijden en jeugdcriminaliteit tegengaan. Om

verveling en daarmee samenhangend vandalisme en criminaliteit tegen te gaan, wordt gezorgd voor voldoende sociaal-culturele en recreatieve voorzieningen.

Verslavingszorg

Het is in het belang van de samenleving - en van de verslaafden zelf - dat zij behandeld worden volgens een radicale aanpak. Het gedoogbeleid inzake softdrugs is een lapmiddel dat moet worden afgeschaft. Een goede samenwerking tussen gemeenten, politie, justitie en zorginstellingen is nodig voor een krachtige en samenhangende aanpak. Het door middel van medicijnen onder narcose afkicken van drugs wordt verder onderzocht. Gokverslaving wordt tegengegaan door sluiting van casino's en het verbieden van gokautomaten.

Kiezer, een goede zorg voor ons lichaam is van groot belang. Toch bekruipt ons soms een onbehaaglijk gevoel. Het bezit van een gaaf lichaam lijkt soms het belangrijkste doel van het leven te worden. Ongetwijfeld werkt de reclame daar hard aan mee. Laten we echter goed beseffen dat ons lichaam en ons leven vergankelijk zijn. "De dagen van de mens zijn als het gras; gelijk een bloem van het veld, alzo bloeit hij. Als de wind daarover gegaan is, zo is zij niet meer" De dichter van Psalm 103 in de Bijbel ziet het schone van het leven, maar ook het broze. Laten we er daarom oog voor hebben dat er meer is dan lichamelijk welzijn. Bovengenoemd dichter vervolgt: "Maar de goedertierenheid van de Heere is van eeuwigheid en tot eeuwigheid over degenen die Hem vrezen". Laten we die God vrezen; Zijn eeuwige goedheid zal dan onze troost zijn, juist wanneer gezondheid, lichaam en verstand niet meer aan het door de samenleving opgelegde ideaal voldoen.

Cultuur

Cultuur verrijkt het leven, ten minste als het echt cultuur is. Er zijn uitingen van wat men cultuur noemt, die de SGP als het tegenovergestelde van cultuur beschouwt, namelijk "barbarij". Dat woord betekent volgens het woordenboek: "zonder besef van zedelijke waarden, dan wel zonder smaak en gevoel". De overheid heeft geen enkele taak om barbarij te bevorderen. Integendeel, de SGP wil dat ook op het gebied van cultuur normen gesteld worden die de toets van wat de Bijbel hierover zegt, kunnen doorstaan. De overheid dient wel de zogenoemde "schone kunsten" te bevorderen; creatieve uitingen waarin mensen zich op een bijzondere wijze uiten.

Een bijzonder punt van zorg zijn daarbij de monumenten die veelal met achterstallig onderhoud kampen. En daarbij denken wij dan met name aan de vele oude en fraaie kerken die Nederland kent. De kerkelijke gemeente heeft vaak te weinig geld om de gebouwen goed te onderhouden. Extra overheidssubsidies zijn noodzakelijk.

Tot het cultuurbeleid behoort ook de bevordering van de Nederlandse taal. In het onderwijs dient als tegenwicht tegen de "ontlezing" meer aandacht aan de taal gegeven te worden. Ook in

dit opzicht geldt dat we het woord moeten houden en niet laten vervangen door het beeld. Daarnaast moet de band tussen het Nederlands en verwante talen (Vlaams, Zuid-Afrikaans) worden versterkt. De mogelijkheden om in het buitenland Nederlands te leren en te lezen via de Nederlandse instituten worden versterkt en uitgebreid.

Wat betreft de media worden de komende vier jaar belangrijke beslissingen genomen over de toekomst van de publieke omroepen. Ook binnen de publieke omroepen is helaas veel "barbarij" te vinden. Wanneer de SGP er desondanks voor kiest om in ieder geval een publiek bestel te handhaven, dan heeft dat twee redenen.

In de eerste plaats: wie de media prijs geeft aan de commercie, weet wel waar hij aan begint, maar niet waar hij eindigt. De mogelijkheid dat één of twee grote mediaconcerns gaan bepalen wat men te zien en horen krijgt - met mogelijkheden van manipulatie en beïnvloeding - willen wij voorkomen. In de tweede plaats kent het publieke bestel een omroep die wat betreft de inhoud van programma's uitstijgt boven wat andere omroepen te bieden hebben.

Zowel in het publieke als in het commerciële bestel heeft de overheid de taak om erop toe te zien dat uitzendingen de toets van de Bijbelse kritiek kunnen doorstaan. Kwetsende en zedeloze uitingen in de media worden niet toegestaan. Zelfregulering is nuttig, maar ontslaat de overheid niet van haar eigen verantwoordelijkheid. Keuring van films, video's en andere beeld- en geluidsdragers is wenselijk. "Geweldchips" en "sexchips" moeten verplicht worden gesteld op apparatuur die in Nederland op de markt wordt gebracht.

Goede cultuur-uitingen dragen bij tot een goed maatschappelijk leven; slechte cultuur-uitingen doen het tegenovergestelde. Een overheid die goede normen stelt, bevordert een goed en gezond leven van de burger.

Ieder mens heeft talent

Geachte kiezer,

Iedereen heeft zijn eigen gaven en talenten gekregen. Onderwijs is onmisbaar voor een goede ontwikkeling daarvan. De een heeft wellicht goede verstandelijke gaven, maar staat met twee linker handen als er iets gemaakt moet worden. Een ander kan juist uitstekend met zijn handen uit de voeten. Daarom willen wij geen egalitair onderwijs. Ieder kind moet de mogelijkheid hebben om zich te ontplooien volgens de eigen gaven. Wij willen ook geen elitair onderwijs-systeem, waarbij rijkdom van ouders de onderwijs-keus bepaalt. De overheid heeft de taak om via bekostiging van het onderwijs en studiefinanciering iedereen een eerlijke kans te geven.

Algemeen

Opvoeden is in de eerste plaats een taak van de ouders. De school kan en mag die verantwoordelijkheid nooit overnemen. "Ontbijt op school", voor- en na-schoolse opvang, het zijn ongewenste ontwikkelingen. Ouders die kinderen hebben, zullen ook tijd moeten vrijmaken voor de opvoeding. In het verlengde van deze opvoeding ligt de vorming van kinderen op school. Optimale betrokkenheid van ouders bij de school - uiteraard op basis van de grondslag en doelstelling - is daarom van belang. De school moet mede opvoeden tot verantwoord burgerschap: kinderen leren verantwoordelijkheid te dragen voor zichzelf, voor hun naasten, en dat voor Gods aangezicht. Ons ideaal is daarom dat al het onderwijs - en zeker vanuit de verantwoordelijkheid van de overheid het openbare onderwijs - gebaseerd is op Bijbelse waarden en normen. De Bijbel is de bron van wijsheid, die de weg wijst tot geluk.

Dit ideaal is geen werkelijkheid. De vrijheid van onderwijs biedt ouders echter wel de mogelijkheid hun kinderen onderwijs te laten volgen dat gebaseerd is op Gods Woord. Aan deze in de Grondwet verankerde vrijheid mag niet worden getornd. Gewaakt moet worden dat de overheid via bijvoorbeeld eindtermen niet steeds meer de inhoud van het bijzonder onderwijs wil gaan bepalen. Tegelijk dient het bijzonder onderwijs - schoolbesturen en onderwijzend personeel - ervoor te waken dat de identiteit van het bijzonder onderwijs niet dermate vervaagt, dat het onderscheid met het openbaar onderwijs niet meer duidelijk is. Hoewel betrokkenheid van ouders van groot belang is, berust de zeggenschap over de identiteit bij het bevoegd gezag, dat zoals dat wordt genoemd "de drager van de vrijheid van onderwijs" is. Wanneer het gaat om de planning van scholen wil de SGP het begrip "richting" handhaven. In de stichtings- en opheffingsnormen moet dus recht worden gedaan aan de eigen identiteit van scholen.

Schaalvergroting en regionalisering gaat in het algemeen ten koste van de identiteit van het bijzonder onderwijs, en zeker van dat van de kleine richtingen. Bovendien is schaalvergroting waarbij scholen fuseren in het algemeen niet bevorderlijk voor

de sfeer op een school. De SGP staat hier dan ook zeer terughoudend tegenover. Met name kleine richtingen - en dan denken wij in het bijzonder aan reformatorisch/gereformeerd onderwijs - moeten de mogelijkheid houden om zich te blijven organiseren op basis van de eigen identiteit.

Goed onderwijs is van groot belang. En dat betekent goed onderhouden schoolgebouwen, goede leermiddelen en goede leerkrachten. Vooral in het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs zal voor gebouwen en materialen meer geld beschikbaar moeten komen.

Al kunnen gebouwen en materialen nog zo goed zijn, het onderwijs staat of valt met de man of vrouw voor de klas. De leerkracht/docent is niet alleen iemand die kennis overdraagt, maar hij is ook een identificatiefiguur voor de leerlingen, die waarden en normen overdraagt. Daarom zal steeds geïnvesteerd moeten worden in (de kwaliteit) van leerkrachten. Nascholing, leeftijdsbewust personeelsbeleid, salarisverbetering, taakvariatie zijn een aantal steekwoorden die daarbij leidraad kunnen zijn. Mede daardoor kan het aantal wachtgelders (werklozen maar vooral ook arbeidsongeschikten) dat in het onderwijs schrikbarend hoog is, worden teruggebracht. Voor wachtgelders die niet meer in het onderwijs aan de slag komen, zal actief gezocht moeten worden naar herplaatsing buiten het onderwijs.

Informatie en communicatie worden in onze samenleving steeds belangrijker. Kinderen worden daar vroegtijdig en adequaat op voorbereid. Het omgaan met computers en de verschillende toepassingsmogelijkheden daarvan wordt daarom bevorderd. Daarbij wordt ook aandacht gegeven aan de negatieve kanten van de computercultuur.

Primair Onderwijs

- In het primair onderwijs wordt geen lumpsum financiering (de school krijgt zakgeld en mag zelf uitmaken waar ze dat aan uitgeeft) ingevoerd.
- De geplande groepsverkleining wordt gerealiseerd, ook met het oog op de zorgverbreding.
- De kosten voor administratie, bestuur en beheer worden kostendekkend. Zeker wanneer de schoolbesturen meer autonomie krijgen, dient daarvoor voldoende budget te zijn.
- Het blijkt dat veel mensen weinig weten van de vaderlandse geschiedenis en het 'Wilhelmus' niet kennen. Het is belangrijk dat in het basisonderwijs hieraan voldoende aandacht wordt gegeven.

In zorgverbreding gaat het erom dat kinderen met een verstandelijk handicap dan wel een gedragsstoornis zoveel mogelijk regulier onderwijs kunnen ontvangen. Dit zogenoemde "Weer Samen Naar School"-beleid, waarbij gewoon en speciaal onderwijs samenwerken, verdient voortgang.

Van belang is dat:

- er ruimte blijft voor de eigen identiteit binnen het samenwerkingsverband en op de afzonderlijke scholen;

- voor (zeer) speciaal onderwijs aparte voorzieningen blijven bestaan;
- wanneer ouders onderwijs kunnen inkopen (beleidsplan "de rugzak"), de mogelijkheid blijft bestaan dat het aangeboden onderwijs overeenkomt met de godsdienstige achtergrond van de ouders.

Voortgezet onderwijs

- De basisvorming is ingevoerd en in de onderbouw van het Voortgezet onderwijs blijft het voorlopig rustig. Invoering van "tussendoelen" wordt afgewezen.
- In de bovenbouw worden de verschillende leerprofielen" uitgewerkt.
- Het lijkt erop dat leerlingen niet meer "gewoon" leren, maar vooral "leren hoe ze moeten leren". Kennis van feiten en bronnen (het vak Geschiedenis!) blijft evenwel belangrijk.
- Een scherper onderscheid tussen HAVO (voorbereiding HBO) en VWO (voorbereiding Wetenschappelijk Onderwijs) is wenselijk.
- De invoering van leerwegen in VBO/MAVO verdient ondersteuning. Om echt recht te doen aan de verscheidenheid is echter meer aandacht nodig voor de zwakste leerlingen. De integratie van het speciaal voortgezet onderwijs in VBO/MAVO moet daarom niet bij voorbaat volledig verplicht worden gesteld. Er moet gekozen kunnen worden voor handhaving van speciale voorzieningen met het oog op behoud van expertise en adequate opvang van bepaalde categorieën leerlingen. Ook is, net als in het primair onderwijs, het behoud van identiteit een belangrijk aandachtspunt.

Beroepsonderwijs en educatie

- De doorstroming van VBO/MAVO naar het MBO moet worden verbeterd.
- Opleidingen in het beroepsonderwijs moeten gericht blijven op later uit te oefenen beroepen en mogen niet te algemeen worden. De aantrekkelijkheid van opleidingen bepaalt mede de voortijdige uitval van leerlingen.
- Vooral in het beroepsonderwijs is de inventaris verouderd. Meer geld voor modernisering is nodig.
- Beroepsonderwijs en educatie spelen een belangrijke rol in het idee van "levenslang leren". Dit geldt ook voor de bijscholing in moderne technieken en informatisering voor volwassenen die dit eerder niet hebben kunnen leren en daar ook via hun werk geen gelegenheid voor hebben.

Hoger onderwijs

- Instellingen van hoger onderwijs krijgen meer bevoegdheden en verantwoordelijkheden. Zij kunnen kortere dan wel langere studies aanbieden. De mogelijkheden om meer individueel bepaalde opleidingen te volgen, worden verruimd. Dit gebeurt door middel van het afsluiten van contracten tussen universiteit of hogeschool en de student. Tegenover extra (college)geld van de student staat een extra onderwijsprestatie van de instelling.

- Het HBO krijgt een drie-jarige opleiding voor leerlingen vanuit het VWO en het MBO.
- Er komen meer mogelijkheden voor deeltijd-onderwijs.

Het is van belang dat het hoger onderwijs open staat voor ieder die daarvoor de talenten heeft gekregen. Als SGP hechten wij dan ook aan een stelsel van studiefinanciering dat het mogelijk maakt dat ook kinderen van minder draagkrachtige ouders kunnen studeren. Het stelsel van studiefinanciering gaat uit de volgende onderdelen bestaan.

- Een jaarlijkse lening voor iedere student die in een gift wordt omgezet indien de student in het jaar 75% van vereiste resultaten behaalt.
- Een gedeelte dat bestaat uit een eveneens in gift omzetbare lening waarvan de hoogte afhankelijk is van het inkomen van de ouder(s).
- Een gedeelte waarvoor de student zelf verantwoordelijk is en via eigen inkomen, ouderlijke bijdrage of door hem af te sluiten lening moet worden bekostigd.
- De OV-jaarkaart die in de huidige vorm gehandhaafd blijft.

Een student heeft recht op studiefinanciering voor de duur van de studie plus één jaar. Terugbetaling van de lening kan tot 20 jaar na het afronden van de studie en is afhankelijk van het inkomen.

Dominee en koopman in de wereld

Geachte kiezer,

"Nederland als dominee en koopman", zo wordt wel eens het Nederlandse buitenlandse beleid getypeerd. Het klinkt kritisch, maar waarom eigenlijk? Het nastreven van eigen (economische) belangen is niet verkeerd. Buitenlandse politiek is zeker geen liefdadigheidswerk. Voorwaarde is wel dat de rol van de "koopman" wordt begrensd door die van de "dominee". Immers vanuit de Bijbel worden volken en staten opgeroepen niet alleen voor zichzelf te leven.

Wereldwijd moet vrede en gerechtigheid worden bevorderd en onrecht worden bestreden. In politiek opzicht betekent dit het streven naar voorkoming en beëindiging van geweld en naar eerbiediging van de mensenrechten. Daarbij zijn wij ons ervan bewust dat we leven in een gebroken wereld, waarin geweld nooit zal worden uitgeroeid. Maar bovengenoemde opdracht blijft wel onverkort van kracht. Staten die het niet nauw nemen met de grondrechten van de burgers zullen daarop moeten worden aangesproken en indien nodig zullen - zoveel mogelijk in internationaal verband - sancties getroffen moeten worden. Als SGP denken we daarbij ook speciaal aan de positie van christenen die vanwege het geloof worden vervolgd en gediscrimineerd. In sociaal-economisch opzicht zullen we via ontwikkelingssamenwerking hulp bieden aan de arme landen. Een groot humanitair probleem in de wereld zijn de miljoenen vluchtelingen die van huis en haard zijn verdreven. Opvang van hen in de eigen regio heeft de voorkeur, maar Nederland - en de andere rijke landen - zullen voor die opvang wel royaal middelen beschikbaar moeten stellen.

Nederland is een klein land en internationale samenwerking is daarom nodig en zinvol, zowel tussen staten onderling als in internationale organisaties. Uitgangspunt daarbij is dat Nederland zijn eigen zeggenschap zoveel mogelijk behoudt. Nederland is een zelfstandige, soevereine staat met een eigen geschiedenis waarin Gods hand zichtbaar is, een eigen cultuur, eigen maatschappelijke en politieke tradities die wij niet willen opgeven.

Belangrijke internationale organisaties zoals de EU en de Verenigde Naties (VN) kenmerken zich door bureaucratische stroperigheid: een frisse wind moet ervoor gaan zorgen dat die organisaties efficiënt hun taken uitvoeren.

De Europese Unie

De EU krijgt een steeds grotere invloed in de gehele Nederlandse samenleving. Als SGP vinden wij dit een ongewenste ontwikkeling, zeker wanneer het gaat om supranationale samenwerking, waarin Nederland zijn eigen zeggenschap verliest. De supranationale samenwerking moet zich vooral beperken tot economische samenwerking. Dit geldt te meer nu de EU in de komende

jaren zal worden uitgebreid met Midden-Europese landen. De SGP is voorstander van die uitbreiding en is van mening dat die voorrang moet hebben boven een verdieping van de samenwerking. Samenwerking op veel andere gebieden - bijvoorbeeld buitenlandse beleid, milieu, asielbeleid, bestrijding van criminaliteit - moet plaats vinden in de vorm van intergouvernementele samenwerking, waarbij Nederland zijn soevereiniteit niet prijs geeft.

Financiële controle

Uitbreiding van de EU heeft natuurlijk grote consequenties. Denk alleen maar aan de financiële fondsen waarvoor ook de nieuwe lidstaten in aanmerking zullen komen. Het financiële regime van de EU zal soberder moeten. De controle op de (doelmatigheid van de) uitgaven moet worden aangescherpt. De fraude met EU-middelen moet met kracht worden bestreden. Het rondpompen van geld moet worden tegengegaan. De bijdrage van Nederland aan de EU dreigt de komende jaren onevenredig hoog te stijgen. Daar moet paal en perk aan worden gesteld door de invoering van een bandbreedte (dus met een maximum- en minimumgrens) voor de nationale afdrachten. Gelet op de enorme milieu-problematiek in Midden- en Oost-Europa zal bescherming van het milieu een belangrijke doelstelling moeten worden van de EU-fondsen. De onveilige kerncentrales ("tikkende tijdbommen") verdienen daarbij speciale aandacht.

Het Verdrag van Amsterdam waarover in juni 1997 overeenstemming is bereikt, is weer een stap verder richting een federaal Europa. De SGP staat dan ook negatief tegenover dit verdrag en zal in het Nederlandse parlement tegen ratificatie van het verdrag stemmen. Belangrijke beslissingen om de EU beter te laten functioneren zijn niet genomen. Daarbij speelt immers de vraag naar de machtsverdeling tussen de EU en de Lid-Staten en tussen de Lid-Staten onderling. De SGP is van mening dat de positie van de kleine Lid-Staten niet mag worden aangetast. Eén lid van de Europese Commissie moet dan ook uit Nederland afkomstig zijn. Ook na uitbreiding moet de invloed van Nederland in de Raad en het Europese Parlement relatief op hetzelfde peil blijven.

De SGP zal zich blijven verzetten tegen de vervanging van de Nederlandse gulden door de Europese Euro die als gevolg van de Economische en Monetaire Unie (EMU) is gepland. Nederland verliest niet alleen haar munt, maar ook haar zeggenschap om beslissingen te nemen op financieel-economisch gebied. Bovendien wordt de beleidsvrijheid van Nederland op andere gebieden, zoals sociale zaken, sterk beperkt. De EMU is dan ook vooral een politiek instrument. Nu zou een deugdelijke EMU financiële voordelen kunnen opleveren. Wij vrezen echter dat de EMU niet zo deugdelijk zal zijn. De verschillen in economisch beleid en economische positie van de lidstaten zijn daarvoor nog te groot. Zo verergert een EMU juist de werkloosheid in de zwakke regio's, omdat de arbeidsmobiliteit tussen de EU-landen erg gering is. Bovendien beloven de boekhoudkundige trucjes die staten uithalen om mee te mogen doen, weinig goeds. En heeft al

iemand aan u uitgelegd wat een zwakke Euro straks betekent voor uw spaarcenten en uw pensioen? Het is niet voor niets dat de SGP zich, samen met onze zusterpartijen GPV en RPF (met wie in het Europese Parlement wordt samengewerkt), steeds tegen de EMU heeft verzet.

Mocht de invoering van de Euro toch doorgaan, dan zijn wij in ieder geval dankbaar dat is toegezegd dat het randschrift "God zij met ons" niet met de gulden verdwijnt. Juist in het economisch leven is het goed onze afhankelijkheid van én verantwoordelijkheid tegenover God te beseffen en te belijden.

Het buitenland is groter dan de EU. Wij willen ons in dit programma echter beperken tot een aantal landen waar Nederland speciale historische en culturele banden mee heeft. Wij voelen ons sterk verbonden met Israël. Niet alleen vanwege de bijzondere geschiedenis van dit volk, maar bovenal omdat Israël het door God uitverkoren volk is; het volk waaruit Jezus is geboren. Israël heeft recht op een veilig bestaan. Mocht dat bedreigd worden, dan kan Israël (zoals steeds in het verleden) op Nederlandse (militaire) steun rekenen. Diplomatieke steun kan worden gegeven door het verplaatsen van de Nederlandse ambassade naar Jeruzalem. Het recht op een veilig bestaan geldt eveneens voor de Palestijnse bevolking in Israël. Ontwikkelingssamenwerking met de Palestijnse bevolking wordt daarom voortgezet onder voorwaarde dat het Palestijnse gezag het gebruik van geweld en terreur ondubbelzinnig afzweert en daartegen adequaat optreedt. Bovenal willen wij u herinneren aan de oproep van Psalm 122: "Bidt, met een algemene stem, om vrede voor Jeruzalem. Het ga hen wél, die u beminnen."

Wat betreft Suriname is het beleid gericht op herstel van de democratische rechtsstaat en de bestrijding van de drugshandel. Aan hervatting van de ontwikkelingshulp worden harde eisen hierover gesteld.

Wat betreft Indonesië wordt gestreefd naar goede wederzijdse betrekkingen, waarbij Nederland echter wel pleit voor naleving van eerbiediging van mensenrechten met name van godsdienstige en culturele minderheden. Bij de Indonesische regering wordt eveneens gepleit voor een grote mate van zelfbestuur voor de Molukken en de Papoea-bevolking en voor eerbiediging van hun cultuur.

Met Zuid-Afrika worden de economische banden (inclusief steun aan ontwikkelingsprojecten) en de culturele banden, versterkt.

Internationale milieu-bescherming

Bij grensoverschrijdende vervuiling (via lucht en water) zullen in internationaal verband hardere afspraken gemaakt moeten worden. Op internationale conferenties worden vaak mooie woorden gesproken, maar wanneer het op woord houden aankomt, is de praktijk veelal minder fraai.

Nederland dient zich in te zetten voor:

- een betere bescherming van zeeën en oceanen, tropische

- regenwouden en de poolgebieden;
- verdere aanscherping van normen in internationale verdragen, onder meer wat betreft de uitstoot van schadelijke stoffen zoals CO₂;
- consequente uitvoering van de afspraken die op de VN-milieuconferentie in Rio de Janeiro en Kyoto gemaakt zijn.

Defensie

De taak van de Nederlandse krijgsmacht is en blijft primair de bescherming van het eigen grondgebied. Omdat de Verenigde Staten daarvoor van wezenlijk belang zijn, blijft de NAVO de hoeksteen van ons veiligheidsbeleid. Weliswaar zijn de veiligheidsrisico's na het einde van de koude oorlog veranderd, risico's blijven bestaan gelet op de instabiele situatie in vooral de landen van de voormalige Sovjet-Unie. De West-Europese Unie wordt geen zelfstandig Europese defensie-organisatie, maar de Europese pijler binnen de NAVO. De krijgsmacht kan daarnaast worden ingezet bij de bestrijding van brandhaarden elders in de wereld. De les van Srebrenica is wel dat dit alleen onder strikte voorwaarden kan plaats vinden.

Nederland blijft daarom beschikken over een goed uitgerust defensie-apparaat. Investeringen in geavanceerd materieel blijven op peil. Verdere bezuinigingen zijn dan ook onaanvaardbaar. Een goede moraal is even nodig als een goede uitrusting. Een harde aanpak van ongewenst gedrag (alcohol- en druggebruik, taalgebruik, seksuele intimidatie) en een goede discipline zijn daarvoor nodig. De geestelijke verzorging in de krijgsmacht moet letterlijk en figuurlijk op hoger peil worden gebracht.

Uitbreiding van de NAVO moet zich niet beperken tot Polen, Hongarije en Tsjechië; ook Slovenië en Roemenië moeten op korte termijn kunnen toetreden. Het is bekend dat dit bij Rusland spanningen oproept. Rusland dient derhalve nauwer bij het Westen betrokken te worden. De Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa en de West Europese Unie kunnen daarbij naast de Noord-Atlantische Samenwerkingsraad een rol spelen. Vanuit het streven naar vrede en gerechtigheid, is de SGP van mening dat Nederland bereid moet zijn aan VN-vredesoperaties deel te nemen. Voorwaarde is wel dat:

- Nederland zeggenschap houdt over de inzet van haar soldaten;
- de taak helder is en ook voldoende middelen gegarandeerd zijn om die taak te vervullen.

Een snelle interventie-macht kan een middel zijn om (escalatie van) geweld te voorkomen. Binnen de NAVO dient derhalve een snelle interventiemacht beschikbaar te zijn, waaraan ook Nederland deelneemt. Deze macht kan, onder NAVO-commando, resoluties van de Veiligheidsraad uitvoeren. Voor VN-operaties buiten Europa ligt de eerste verantwoordelijkheid bij de landen in de desbetreffende regio. Indien noodzakelijk is Nederland echter bereid om ook buiten Europa deel te nemen aan VN-operaties. Het opruimen van mijnen in gebieden die door (burger)oorlog

getroffen zijn, verdient speciale aandacht en inzet.

Ontwikkelingssamenwerking

Het Chinese spreekwoord "wie honger heeft geef je geen vis maar een hengel" is zeker van toepassing op ontwikkelingssamenwerking. Het streven moet zijn dat de arme landen op eigen kracht hun economie op orde krijgen. Soms is de nood echter zo hoog dat direct "vis" gegeven moet worden omdat er geen tijd is om te "hengelen". Nederland moet daarom een voldoende budget voor noodhulp beschikbaar hebben. Het budget voor ontwikkelingssamenwerking als geheel wordt verhoogd tot 1% van het bruto binnenlands produkt, waaronder 0,1% voor internationaal milieu-beleid.

Nederland moet haar ontwikkelingshulp beperken tot de armste landen, met name in Afrika. Voor een goede afstemming zijn internationale organisaties belangrijk. Wel moeten die veel doelmatiger gaan werken. Daarnaast kan afstemming plaats vinden door een regionale verdeling van de hulp door de rijke landen, waarbij ieder land een aantal arme landen "adopteert".

Ontwikkelingssamenwerking dient om vrede en gerechtigheid te bevorderen. Direct als hulpmiddel, maar ook indirect als persiemiddel. Daar waar mensenrechten structureel en ernstig worden geschonden, zal uiteindelijk de ontwikkelingssamenwerking verbroken moeten worden. Enkele andere criteria zijn:

- projecten sluiten aan bij de plaatselijke en regionale behoeften;
- de bescherming van het milieu (onder meer regenwouden) krijgt een belangrijke plaats;
- er zijn harde garanties dat de middelen op de juiste plaats (dus niet in de zakken van de rijken) terecht komen;
- het Woord wordt bij de daad gevoegd: hulpverlening gaat zoveel mogelijk samen met verkondiging van Gods Woord;
- ontwikkelingsprojecten worden systematisch geëvalueerd;
- door het stimuleren van particulier initiatief in samenhang met de bevordering van een goed functionerend openbaar bestuur kan een nieuwe impuls gegeven worden aan bestrijding van armoede.

Nog belangrijker is het mogelijk maken van normale economische betrekkingen met de arme landen. De Westerse wereld moet meer open staan voor produkten vanuit de ontwikkelingslanden. De overheid stimuleert het investeren in ontwikkelingslanden.

Particuliere organisaties leveren een waardevolle bijdrage aan de ontwikkeling op lokaal niveau. Bovendien is de betrokkenheid van de burger met ontwikkelingsprojecten groter. Het geven van ontwikkelingshulp via particuliere organisaties wordt aangemoedigd.

Kiezer, het terrein van het internationaal beleid ligt vol voetangels en klemmen. Met alleen een bevlogen idealisme wordt niet veel bereikt. Wie als "realist" zich laat verlammen door

de voetangels en klemmen, bereikt evenmin iets. Het streven van de SGP is daarom een goed buitenlands beleid waarin de "koopman" én de "dominee" harmonieus samengaan.

Financiële onderbouwing verkiezingsprogramma SGP

prognose economische groei: 2% per jaar

tabel 1: INKOMSTEN:

Ombuigingen en lastenverzwaringen:	in miljarden guldens
• efficiency collectieve sector/overheid	4
• EU-aftochten	1,5
• schrappen bijdragen kinderopvang	0,4
• toename arbeidsparticipatie	0,9
• afname rentebetalingen	0,6
• accijnzen / hypotheekrente / reiskostenforfait / lease-auto's	2,5
beschikbare bestedingsruimte	5,75
TOTAAL	15,65

tabel 2: UITGAVEN:

beleidsintensiveringen:	in miljarden guldens
Onderwijs: klassenverkleining / leraarberoep / materiële bekostiging / monumentenzorg	2,25
Zorg (wegwerken wachtlijsten)	2,4
Rechtshandhaving / uitbreiding politie	2
Bestrijding stille armoede	2
Stimulering milieuvriendelijke mobiliteit	1
Ontwikkelingssamenwerking	0,7
Leefbaar wonen	1
Bevordering duurzame land- en tuinbouw	1
Lastenverlichting	1,3
Tekortreductie / staatsschuld	2
TOTAAL	15,65

Toelichting

De financiële onderbouwing van dit verkiezingsprogramma heeft een indicatief karakter. Het geeft aan waar voor de SGP de prioriteiten liggen.

De cijfers zijn gebaseerd op de "Boekhoudkundige berekeningen budgettaire ruimte 1999-2002", Werkdocument nr. 94, van het Centraal Planbureau. Alle cijfers zijn cumulatief: zij betreffen (dus) de gehele periode 1998-2002.

Bij de berekeningen is uitgegaan van een scenario met een *laag ingeschatte economische groei* van 2% per jaar. Daaruit resulteert 5,75 miljard vrije bestedingsruimte.

Door *ombuigingen* en *lastenverzwaringen* (zie tabel 1) wordt extra financiële ruimte gecreëerd ter grootte van 9,9 miljard. In tabel 2 staat een overzicht van de *beleidsintensiveringen* die uit de financiële ruimte worden gefinancierd.

Eventuele meevallers zullen vooral worden aangewend om de staatsschuld nog verder te verlagen.